

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Diplomová práce

Bc. Nela Wasserbauerová

Historie základního a středního školství v dějinných souvislostech města Krnova

Olomouc 2013

vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré literární prameny, které byly během této práce použity. Zároveň souhlasím se zveřejněním této práce jak v tištěné, tak v elektronické podobě.

V Olomouci dne

Bc. Nela Wasserbauerová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph.D. za odborné vedení a podporu při tvorbě diplomové práce a za mnoho podnětných informací týkajících se zvolené problematiky.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 NÁSTIN DĚJIN MĚSTA KRNOVA	8
1.1 UTVÁŘENÍ KRAJINY	8
1.2 PŘÍCHOD ČLOVĚKA NA KRNOVSKO	8
1.3 VZNIK KRNOVA	9
1.4 VZNIK KRNOVSKÉHO KNÍŽECTVÍ	11
1.5 KRNOV ZA VLÁDY HOHENZOLLERNŮ	12
1.6 OBDOBÍ TŘICETILETÉ VÁLKY A JEJÍ DOPADY NA KRNOVSKÉ KNÍŽECTVÍ	13
1.7 BOJE O SLEZSKO MEZI RAKOUSKEM A PRUSKEM.....	15
1.8 OBNOVA KROV	17
1.9 KRNOV V OBDOBÍ SVĚTOVÝCH VÁLEK	19
1.10 POVÁLEČNÉ KRNOVSKO	20
2 PŘEHLED DĚJIN PEDAGOGIKY V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	22
2.1 VZNIK VZDĚLANOSTI	22
2.2 STŘEDOVĚKÁ VZDĚLANOST.....	22
2.3 ŠKOLSTVÍ V 15. A 16. STOLETÍ U NÁS.....	24
2.4 ŠKOLY A JEJICH ORGANIZACE.....	24
2.5 PEDAGOGIKA JANA AMOSE KOMENSKÉHO	26
2.6 PŘEMĚNY ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ NA PŘELMU 18. A 19 STOLETÍ	27
2.7 ČESKÁ PEDAGOGIKA A JEJÍ OSOBNOSTI V 19. STOLETÍ.....	29
2.8 20. STOLETÍ V ČESKÉ PEDAGOGICE	31
3 STRUČNÝ PŘEHED HISTORIE ŠKOLSTVÍ V KRNOVĚ.....	34
4 DĚJINY VYBRANÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL V KRNOVĚ	37
4.1 ZÁKLADNÍ ŠKOLA, JANÁČKOVO NÁMĚSTÍ 17, KRNOV	37
4.2 MATEŘSKÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA SLEZSKÉ DIAKONIE, KRNOV	40
4.2.1 SLEZSKÁ DIAKONIE	41
5 HISTORIE VYBRANÝCH STEDNÍCH ŠKOL V KROVĚ.....	43
5.1 STŘEDNÍ A PEDAGOGICKÁ A STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA KRNOV	43
5.2 GYMNÁZUM V KRNOVĚ.....	44
PRAKTICKÁ ČÁST	51
6 PROJEKTOVÁ VÝUKA	51

6.1	NÁVRH REALIZACE PROJEKTU	53
6.2	POPIS PROJEKTU	55
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	58
	ANOTACE	61

Úvod

Téma diplomové práce jsem si vybrala, protože pocházím z města Krnova a jako budoucí pedagog jsem se chtěla blíže seznámit s dějinami města a jeho školstvím. Hlavním cílem diplomové práce je získání poznatků o dějinách města Krnova a jeho základního a středního školství. Na druhém stupni se žáci setkávají s obsáhlou historií České republiky, ale o svém rodném městě a své škole, kterou navštěvují, získávají pouze minimum informací.

Tato práce může sloužit jak pedagogům předmětu výchova k občanství na druhém stupni základní školy, tak i studentům krnovské střední pedagogické a střední zdravotnické školy, kde získají ucelené poznatky o pedagogice v České republice od jejího vzniku až po současnost, popřípadě obyvatelům města Krnova.

Aby byl cíl této diplomové práce naplněn, zaměřila jsem se v teoretické části na stručné zmapování historie města Krnova. Další část je zaměřena na obecné informace týkající se školství v České republice, na kterou dále navazuje a blíže informuje kapitola o školství v Krnově. Teoretickou část doplňuje výčet základních a středních škol působících v Krnově, ze kterých jsem si vybrala dvě základní školy a dvě střední školy. Informace v teoretické části jsou základem k návrhu projektu. Pedagogové by jej mohli zahrnout do výuky učiva naše obec a naše škola v rámci školního vzdělávacího programu.

Teoretická část se skládá z pěti kapitol. První kapitola je stručně zaměřena na město Krnov z jeho historického hlediska. Kapitola obsahuje informace od založení města přes období válek, až k dnešní podobě města. Spíše se jedná o průřez dějinami města Krnova. Druhá kapitola mapuje vzdělanost a rozkvět pedagogiky po současnost. Orientuje se na českou pedagogiku a věnuje se hlavním událostem, které ji zásadním způsobem ovlivnily. Třetí kapitola navazuje na pedagogiku, ale specializuje se na krnovské školství. Kapitola pojímá veškeré dostupné, i když méně zpracované poznatky o zdejším školství. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na dvě základní školy. Tyto základní školy, jako jediné ve městě si vedou školní kroniku od svého založení až do dnešní doby. Historii své základní školy mají volně přístupnou i na svých internetových stránkách. Dalším důvodem pro výběr těchto základních škol je můj vztah k nim, jelikož jednu z nich jsem sama navštěvovala a ve druhé jsem zaměstnaná. Pátá kapitola se věnuje střednímu školství v Krnově. Stejně jako předchozí kapitola obsahuje pouze dvě střední školy, které rovněž disponují materiály zachycující období od vzniku školy do současnosti.

V praktické části se nachází návrh realizace projektu pod názvem: Historie naší školy v dějinných souvislostech města Krnova. Jedná se o projekt, který nebyl v praxi realizován, ale může pomoci při tvorbě podobného projektu v rámci výuky.

Ke zpracování diplomové práce byla využita dostupná literatura a jiné zdroje. Jelikož v městské knihovně ani v archívu nebylo dostatek materiálů, snažila jsem se zkontaktovat s krnovským historikem panem Bluchou, který mi doporučil literaturu, ze které jsem při psaní této diplomové práce čerpala.

Teoretická část

1 Nástin dějin města Krnova

1.1 Utváření krajiny

Město Krnov se nachází v Krnovské kotlině, kterou ohraničují výběžky Nízkého Jeseníku. Rozsáhlá krajina města vznikla geologickým a tektonickým vývojem třetihor, jež trval přibližně 59 milionů let. V období čtvrtohor byl Hrubý a Nízký Jeseník rozčleněn na několik ker. Tyto kry se posunovaly vlivem tektonických pohybů nahoru, dolů a do stran. V oblasti, kde později vzniklo město, ležely kry ve velice nízké výšce, a tak vody, vítr a led obrušoval povrch. Zejména předchůdkyně řek Opavy a Opavice, Ježnický potok, Kobylí potok a Chomýžka vymodelovaly údolí do tvaru písmene V a zapříčinily se o dlouhý Chářovský stupeň, jež je vyvýšený nad úrovní města v jeho jižní části. O další utváření města se zasloužil skandinávský ledovec, který v období raných čtvrtohor zasáhl a působil dvakrát. Stejně tak i zemětřesení. Ledovec pokryl asi 88% povrchu města a svou tíhou a posunem modeloval území. Vlekl sebou písky, štěrky, valouny a eratické bloky ze švédské žuly rapakiwi tzv. bludné balvany, jeden z mnoha se nachází nedaleko Švédské zdi. Po oteplení ledovec roztál a dovlečený materiál zůstal.¹

Skalnaté podloží překryté nánosem a usazeninami z ledovce a vrstvami uloženin obou řek daly vznik říční rovině, protáhlé od západu k východu, jež obklopují svahy okolních kopců Nízkého Jeseníku, nabízely výhodné podmínky pro život a budování sídel.²

1.2 Příchod člověka na Krnovsko

Člověk na Krnovsko přišel podle archeologů zhruba před 30 000 lety. Po oteplení ledovce nabízelo prostředí dostatek zvěře, vody, rostlin, stromů i úrodné půdy. Usazovaly se zde menší skupinky lidí, které lovily zvěř, ryby a sbíraly lesní plody. Mezi nástroje patřil pazourek, který byl nalezen na Cvilíně a v bývalé pískovně za ním. První zemědělci, pocházející z jihovýchodu, se začali objevovat okolo třetího tisíciletí před Kristem. Chovali převážně dobytek a pěstovali plodiny. Žili v zahloubených obydlích na svahu Cvilína nebo v malých osadách v kúlových domech. Obdělávali půdu, pekli chleba, tkali látky a vyráběli hliněné nádoby.

¹ BALLA, J.: *Krnov – v podhůří Jeseníků*. Krnov: Advertis, 2008, s. 5-9.

² BLUCHA, V. *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 5-7.

V době kamenné vyráběli lidé nástroje a zbraně z kamene a to zejména sekerky, klíny, motyky, sekeromlaty a ostré kamínky pro srpy. Před nájezdy se lidé schovávali na výšinách, na Cvilíně bylo nalezeno velké množství kamenných nástrojů, měděné náramky a jantarové korálky, které poukazují na obchodování. Dále bylo nalezeno obranné útočiště v místě hradu Cvilín a na Kosteleckém vrchu, které postavil lid popelnicových polí. Tito lidé pěstovali ječmen, pšenici, hrách a čočku. Chovali vepřový dobytek, slepice, ovce a kozy. Lovili také v přírodě a sbírali plodiny. Tkali vlnu, len a konopí. Obývali jednoduché chatky ze dřeva, kde hliněná mazanice vyplňovala mezery, jak dokládají nálezy. Chaty byly o rozměrech asi 3 x 4 až 5 metrů. Uvnitř byla pec na dřevěné uhlí, která byla vsazena do jámy. Mezi nástroje, které používali, patřili zdobené nádoby s trojúhelníkovými nebo půlměsíčními vzory, kámen z dioritu na břídlíkové desce k drcení obilí, dále sekerky, nože, čepele, škrabky, struhadla, dláta a bodce. K přípravě masa sloužil stojanový rožeň a cisterna vyhloubená v kamenitém podloží jako zásobárna pitné vody.

V době bronzové bylo na Cvilíně objeveno sídliště s rozsáhlými chatkami a významná dílna na zpracování bronzu. Našli se formy na odlévání bronzu. K dalším dochovaným předmětům patří například pancíř bojovníka, pletené náramky, bronzové jehly a bronzový hrot kopí.

Římské stopy v Krnově dokládá nález římských mincí a to zejména dvě stříbrné mince Antonia v Krnově-Kostelci či bronzová mince Valentiniana I. na Cvilíně.

Na Krnovsku žily kmeny Kvádů, které často měnily své sídla a Slovani. Jelikož území Krnovska tvořilo hraniční pásmo Slovanů. Opevňovali valy a příkopy, díky kterým vznikla slovanská hradiště. K nejstarším patří hradiště u osady Víno u Slezských Rudoltic. K dalším nálezům slovanského osídlení se řadí pozůstatky zemědělské usedlosti z 8. století pocházející z Úvalna.³

1.3 Vznik Krnova

V období 11. a 12. století docházelo k osídlování oblasti kolem řek Opavy a Opavice. V této době mohl Krnov, který vznikl na místě, kde se křižovaly obchodní cesty spojující pobaltská hansovní města s Itálií, existovat v podobě slovanské vsi (osady), ale ještě bez středověkých práv a privilegií.⁴

³ BLUCHA, V. *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Kamiów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 9-20 viz např. PLENIER, R., a kol. *Pravěké dějiny Čech*. Praha: Academia, 1978, 872 s.

⁴ BALLA, J.: *Krnov – v podhůří Jeseníků*. 1. vyd. Krnov: Advertis, 2008, s. 5-9.

Samotné datum vzniku města Krnova ale nelze přesně určit. Pověsti vycházející ze zápisů měšťana Ignáce Klementa obsahovaly záznamy vypovídající o nálezu v pravé horní věži kostela sv. Martina. Mělo se jednat o privilegia vydané císařem Jindřichem Ptáčníkem dne 27. 5. 963, dle kterého mělo být založeno na památku porážky Hunů město Jägerndorf, tedy Krnov. Současně v něm mělo být uvedeno, že každý, kdo si v tomto městě postaví dům, nemusí po dobu 30 let platit žádné poplatky. Toto privilegium se, ale bohužel nedochovalo, jelikož kostel i jeho věže roku 1779 vyhořely. Jiný pramen uvádí vznik města v roce 932, další jej datuje dokonce do roku 926. Další pověst vypráví, že v roce 1082 byla v Krnově postavena radnice, ovšem v této době nelze o samosprávě města vůbec mluvit.⁵

Podle věrohodnějších pramenů, tedy podle chařovské listiny, se jako rok vzniku města uvádí rok 1221. Avšak originál této listiny se nedochoval, pravděpodobně shořel při některém z četných požárů města. Dochoval se pouze německý opis nalezený v roce 1850. Spolehlivější je druhý opis, psaný v 16. století v latině, jež za druhé světové války v Opavě shořel. Dle německého opisu udělil moravský markrabí Jindřich Vladislav v Opavě dne 23. 12. 1221 některá práva a výsady kupci Rudigerovi, rychtáři vsi Chařové. Chařová, která byla kdysi samostatná vesnice, již dnes s Krnovem zcela splynula. V listině se mimo jiné také uvádí, že souzení za vraždy, zlodějství a cizoložství přísluší soudu městu Krnova. Z výsledků rozsudků náleží městu dva díly a chařovskému rychtáři jeden. Nicméně v této listině je uvedeno i dřívější datum dokládající existenci Krnova, jedná se o 10. leden 1221. Uznat tuto listinu za pravou brání krom jiného i ověřování svědectví 5 svědků, kteří mají zaručit její pravost, jelikož někteří z nich jsou jinde doloženi o něco později.

Český název města v podobě Kyrnow byl poprvé zaznamenán v listině vydané dne 27. dubna 1240 českým králem Václavem I. Jejím předmětem bylo darování újezdu Kyrnow a všeho co k němu přísluší tišnovskému klášteru, jehož zakladatelkou byla královna Konstancie, matka Václava I. Ale neuvádí se v něm, že by byl Krnov držitelem městských práv.⁶

Německý název města Jägerndorf v podobě Jegerdorf byl zaznamenán v roce 1253, v období vlády Přemysla Otakara II., kdy získal městská privilegia, která byla dále Krnovu potvrzena královnou Kunhutou v roce 1279.⁷

⁵ BLUCHA, V.: *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 22-31 viz např.: HARNA, J., FIŠER, R. *Dějiny českých zemí I*. Praha: Fortuna, 1995, 296 s.

⁶ MICHL-BERNARD, A.: *Krnov v proměnách*. Třebíč: Akcent, 2010, s. 9

⁷ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Krnov> (25. 5. 2013)

Tehdejší oblast Opavska, k němuž patřilo i Krnovsko, příslušela synovi Přemysla Otakara II, Mikulášovi, kterému od roku 1269 náležel titul *dominus opaviensis*, tedy vévoda opavský. Jeho sídlem se stal knížecí hrad Cvilín. V této době byl s podporou Mikuláše založen klášter minoritů a městský špitál sv. Ducha.

1.4 Vznik Krnovského knížectví

Se vznikem města je spojován i městský znak, který se poprvé objevil na listině z roku 1311, ve které konšelé města Krnova uznávají za svého pána Jana Lucemburského. Co znak symbolizuje, nevysvětlují žádné prameny, ale je jisté, že patří k nejstarším u nás.

V roce 1325 udělil kníže Mikuláš II. Krnovu právo soudu krevní viny, na které se vztahoval i trest smrti. Rostoucí počet řemeslníků a kupců a významně se rozvíjející textilní průmysl si vynutil vznik městské rady, který je datován do roku 1371. Rada byla tvořena purkmistrem a čtyřmi radními, kteří byli voleni každý rok.⁸

V tomto období se postavení Krnova významně změnilo, jelikož se stalo sídlem knížectví. Se vznikem Krnovského knížectví je spojována listina z 21. dubna 1377. Současně byla založena vedlejší větev krnovských Přemyslovců, jejichž sídlem se stal Krnov natrvalo.⁹

Ve 14. století zastavil Hanuš II. celé knížectví Vladislavu Opolskému, který jej od roku 1390 předal moravskému markraběti Joštovi, členu rodu moravských Lucemburků. Ten vydal Krnovu roku 1401 listinu potvrzující jeho výsady a privilegia. Na jeho popud došlo k přestavbě špitálu i sousedícího kostelíku sv. Ducha. Po smrti Jošty, roku 1411, připadlo Krnovské knížectví pod přímou vládu krále Václava IV., který listinou z roku 1418 potvrdil městu jeho svobody a zaručil se, že Krnovsko nebude odloučeno od české koruny a markrabství moravského.

Už v této době bylo vzdělání v Krnově na velmi dobré úrovni. O tom svědčí i značný počet Krnovanů, kteří dosáhli významného postavení i mimo své rodiště. Jedním z nejvýznamnějších byl Bohuslav z Krnova, který se stal profesorem na pražském vysokém učení, předchůdci dnešní Karlovy univerzity.

Roku 1474 se Krnovska zmocnil při válečném tažení uherský král Matyáš Korvín. Město však bylo zasaženo velkým požárem způsobeným jeho vojskem. Taktéž král Matyáš

⁸ BLUCHA, V. : *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 40-53 viz např.: ČECHURA, J. *České země v letech 1310- 1378 Lucemburkové na českém truně I*. Praha: Libri, 1999, 287 s.

⁹ http://www.mistopisy.cz/historie_krnov_5767.html (25. 5. 2013)

obnovil Krnovu jeho privilegia. Stalo se tak roku 1485, jelikož všechna předchozí privilegia při požáru shořela. Současně městu propůjčil právo pečetit červeným voskem.

Po smrti krále Matyáše v roce 1490 převzala vládu Barbora Krnovská z rodu opavských Přemyslovců. Vzhledem k tomu, že český král Vladislav Jagellonský jejich vládu neuznával, udělil Krnovsko 3. října 1493 Janu ze Šelenberka. Jan ze Šelenberka nechal opravit poškozený hrad Cvilín, který je od té doby nazýván Šelenburk.

1.5 Krnov za vlády Hohenzollernů

Na Krnovsku vládli příslušníci rodu Přemyslovců a Šelenberků po dvě století. To se ale změnilo v roce 1524, kdy bylo Krnovské knížectví prodáno do rukou Georga Pobožného z rodu Hohenzollernů. Stalo se tak zřejmě z finančních důvodů. Koupě byla potvrzena i králem Ludvíkem Jagellonským.¹⁰

Rod Hohenzollernů se na Krnovsku snažil zlepšit hospodářské poměry, osidlovali pusté vesnice a statky, a také se pustili do přestavby krnovského zámku v renesančním stylu. Na místo dřevěného hradu nechali postavit zámek kamenný, který se stal centrem krnovského knížectví namísto hradu na Cvilíně. Stavba byla dokončena na počátku 30. let 16. století.¹¹

V tomto období docházelo také k významnému posunu v oblasti vzdělávání. Vznikaly nové evangelické školy. V Krnově a v Hlubčicích byly založeny vyšší městské školy, na kterých se kromě náboženství vyučovalo taktéž čtení, psaní, základy aritmetiky, latina, gramatika dialektika a také hudba. Vyučovali především duchovní a ustanovení učitelé.

Markrabí Georg Hohenzollern byl přívržencem luterské víry, prohlásil se biskupem a Krnov učinil sídlem evangelického poradního sboru papeže pro velkou část Slezska. Současně dal vyhnat z knížectví katolické řády německých rytířů i františkánské bratry minority.

Po smrti Georga v roce 1543 se jeho nástupcem stal jeho syn Georg Friedrich. Ten zřídil v Krnově „nařízenou vládu“, která byla složena převážně z Němců a také chtěl zavést němčinu jako hlavní úřední řeč. Krnovští se mu nechtěli podříditi, proto Georg Friedrich nechal vypracovat nový soudní řád, který zaslal ke schválení císaři Maxmiliánovi II. Ten se proti tomu postavil a nařídil markrabímu, aby obnovil staré moravské zemské právo.

¹⁰ MICHL-BERNARD, A.: *Krnov v proměnách*. Třebíč: Akcent, 2010, s. 11. viz např.: ČAPKA, F. *Dějiny koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, 815 s.

¹¹ <http://www.infokrnov.cz/cs/krnov> (25. 5. 2013)

S tím markrabí nesouhlasil, tak se roku 1570 snažil přimluvit u císaře přímo v Praze. Výsledkem jednání bylo ustanovení jak jazyka českého, tak německého jako úřední řeči.¹²

V 16. století bylo město postiženo nejen velkou bídou a hladem, ale také velkou povodní v roce 1588 a častými požáry. Vyhořel například klášter Minoritů, a také ulice Opavská a Hobzíkova. To ale nebylo jediné, co obyvatelé města Krnova sužovalo. Jednalo se o nemoci, zejména pak mor, který se v Krnově vyskytoval v letech 1558, 1564, 1572 a 1610. I přesto všechno význam města postupně rostl, což dokládá rostoucí počet cechů. Kromě nejstaršího, pekařského, vznikl cech ševcovský, soukenický, zámečnický, hodinářský a puškařský.

Georg Friedrich byl bezdětný, proto ještě před svou smrtí v roce 1603 vydal listinu, podle níž mělo Krnovsko připadnout kurfiřtovi Joachimovi Friedrichovi. Avšak císař Rudolf tento akt nikdy neuznal, jelikož Krnovsko patřilo panovníkovi. Joachim roku 1606 předal Krnovsko svému synovi, zvanému Jan Jiří Krnovský. Tento markrabí, poslední z rodu Hohenzollernů, se vlády svého knížectví ujal roku 1607. Domácí stavy jej přijaly za svého pána, naproti tomu císař Rudolf II. změnu v držení Krnovského knížectví nepotvrdil.¹³

Za vlády tohoto knížete docházelo i ke zvýšení celkové úrovně vzdělání v knížectví, k čemuž přispívali různí diplomaté, kazatelé, lékaři, učitelé, hudebníci, ale i stavitelé a umělci.

Spory mezi habsburskými císaři a příslušníkem rodu Hohenzollernů Janem Jiřím Krnovským se stále přiosťovaly. Kníže podporoval Bedřicha Falckého, stal se vrchním velitelem jeho vojsk. V jedné z bitev byl kníže zraněn a 12. března 1624 zemřel v Levoči. Ještě předtím bylo krnovské knížectví zkonfiskováno a jeho majitel byl dán do klatby.¹⁴

1.6 Období třicetileté války a její dopady na Krnovské knížectví

Roku 1622 udělil císař Ferdinand II. Krnovské knížectví Karlu z Lichtenštejna. Ještě téhož roku potvrdil nový držitel Krnovu všechny jeho svobody. V roce 1625 zřídil v Krnově katolickou církevní správu. Proti tomu měšťané protestovali a žádali svobodu v náboženském

¹² BLUCHA, V.: *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 53-68

¹³ BLUCHA, V.: *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 70-79

¹⁴ BALLA, J.: *Krnov – v podhůří Jeseníků*. 1. vyd. Krnov: Advertis, 2008, s. 5-11. viz např.: ČORNEJ, P., ČORNEJOVÁ, I., RADA, I., VANÍČEK, V. *Dějiny země koruny české I*. Praha: Paseka, 1993. 2 vyd. 316 s.

vyznání, ale po nátlaku nakonec podepsali prohlášení, ve kterém se hlásili ke katolickému náboženství.¹⁵

Třicetiletou válkou bylo zasaženo i krnovské knížectví. Bylo postupně plněno dánskými vojkami a pustošení završili Švédové. Z obléhání Švédy pochází název Švédská zed'. Krnov byl dobyt 6. listopadu 1645 oddíly generála Königsmarka. V Krnově byla umístěna švédská posádka. Švédové umožnili obnovit luterskou víru v krnovském knížectví. Krnov opustili teprve až v červenci roku 1650.

Obléhání Krnova ovšem nebralo konce. V důsledku válek s Turky se v roce 1663 v Krnově usídlil pluk se španělskou jízdou. V dalších letech zažilo město tažení lichtenštejnských pluků, dále bavorských a brandenburských a opět švédského vojska.

Období následující po třicetileté válce bylo pro obyvatele krnovského knížectví velmi těžké. Projevovaly se důsledky úpadku cechů a obchodu a v neposlední řadě snížení počtu obyvatel. Nejen obyvatelé trpěli chudobou, i samotné město Krnov bylo silně zadluženo a to díky placení výpalného a pokut obléhajícím vojskům. Také docházelo ke zvyšování daňového zatížení, zvýšeny byly staré daně a současně byly zavedeny i daně nové.¹⁶

Třicetiletá válka změnila nejen hospodářský obraz Krnovska, ale i jeho národnostní podobu, jelikož do roku 1666 došlo k tak výraznému poněmčení, že čeština přestala být úředním jazykem v krnovském knížectví.

Po ukončení obléhání se v knížectví v dalších letech stabilizovaly i náboženské poměry, kdy podstatnou úlohu sehrál vrch Cvilín. Zde byl původně roku 1635 postaven dřevěný kříž. O necelých 50 let později, tedy v roce 1681, byla na jeho místě postavena dřevěná kaple, která byla zasvěcena Svatému kříži a Sedmibolestné Panně Marii. Cvilín se svou kaplí stal vyhledávaným poutním místem. Vzhledem k velkému počtu návštěvníků bylo rozhodnuto o stavbě velkého zděného kostela. Ten byl dokončen v roce 1727 a stal se tak dominantou v širokém okolí.¹⁷

¹⁵ VENCÁLEK, J.: *Okres Bruntál*. Bruntál: Okresní úřad, 1998, s. 60

¹⁶ BLUCHA, V.: *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 79-83 viz např.: ČAPKA, F. *Dějiny koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998. 815 s.

¹⁷ MICHL-BERNARD, A.: *Krnov v proměnách*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2010, s. 13-14

1.7 Boje o Slezsko mezi Rakouskem a Pruskem

Na přelomu 17. a 18. století splynulo Krnovsko se Slezskem, nikdy ale nepřestalo být součástí českého státu. Nadále bylo spojeno s Opavskem osobou lichtenštejnského knížete.

V první polovině 18. století došlo k zásadní změně v postavení Slezska, potažmo Krnova. Císař Karel VI. neměl syna, a proto dne 19. dubna 1713 vyhlásil ve Vídni pragmatickou sankci, dle které bylo umožněno dědit nejen po mužské linii ale také po linii ženské. Tímto krokem si zajistil, aby po jeho smrti vládla jeho nejstarší dcera Marie Terezie. Po smrti císaře Karla VI. vystoupil proti Marii Terezii pruský král Friedrich II, který pocházel z rodu Hohenzollernů. Začaly probíhat diplomatická jednání, jejichž předmětem byly nároky na Slezsko a tím pádem i na Krnovské knížectví, které bylo rodu Hohenzollernů neprávem konfiskováno v roce 1622.

Zpočátku byl spor o Slezsko veden jen právníčkou formou. Avšak Prusko bylo vojensky založeným státem a tak pruský král i se svou dobře vycvičenou armádou vtrhli do Slezska. V lednu 1741 obsadili Vratislav, hlavní město Slezska a také Krnov, kde si zřídili svůj hlavní sklad, který je měl zásobovat při jejich dalším postupu. Obyvatelé Krnova tak museli bez náhrady odevzdávat nejen peníze ale i různý materiál.

Slabé rakouské vojenské jednotky ustupovaly a nakonec bylo rakouské vojsko po několika střetnutích v květnu 1742 poraženo. Dne 11. června 1742 byl ve Vratislavi uzavřen mír a Prusko tak získalo mimo jiné Horní a Dolní Slezsko. Současně se dojednávalo přesné vymezení státní rakousko-pruské hranice. Výsledkem jednání bylo stanovení státní hranice podél řeky Opavice. Marie Terezie se pokoušela získat ztracené Slezsko zpět, ale marně.¹⁸

V roce 1744 opět propukla válka mezi Pruskem a Rakouskem. V důsledku toho do Krnova znovu vtrhli Prusové a zřídili zde vojenský sklad zásob. Rakouské jednotky obklíčily Krnov a přerušily tak spojení pruské posádky s jejich zázemím. Pruské jednotky dostaly rozkaz, aby se probily z města a spojily se s královským vojskem ve Slezsku. Díky tomu, že jejich uniformy byly velmi podobné uniformám uherských vojáků (rakouských spojenců), podařilo se jim z města dostat. Rakouské jednotky podvod odhalily a došlo k dalším střetům v květnu 1745. Po odchodu pruských jednotek byl Krnov znovu obsazen,

¹⁸ http://www.mistopisy.cz/historie_krnov_5767.html (25. 5. 2013)

ale tentokrát rakouskými jednotkami. Dne 25. prosince 1745 byl ve Vídni uzavřen mír mezi Rakouskem, Saskem a Pruskem.¹⁹

Mír ovšem netrval dlouho. Již 25. srpna 1756 vtrhla rakouská armáda do Slezska a obsadila Vratislav. Tím začala třetí válka o Slezsko, tzv. sedmiletá válka. Krnov byl opět obsazen pruskou posádkou. V roce 1757 byly pruskými jednotkami od města vybírány peněžní a materiální dávky na válečné účely, na které si městská rada Krnova musela půjčit od děkana v Opavici. V roce 1758 byl pruský král Friedrich II. poražen rakouským generálem Laudonem. Uvolněné Krnovsko bylo opět obsazeno rakouskými jednotkami. Obyvatelé Krnova museli platit jak staré válečné poplatky, tak novou válečnou daň. Tím se město ještě více zadlužilo. Po dalším roce byl Krnov obsazen pruskou posádkou a byly tak vymáhány další válečné dávky. Jednalo se především o mouku, obilniny a také tisíce zlatých.

Dne 5. února 1763 byl uzavřen mír a tím skončila sedmiletá válka. Marie Terezie se definitivně zřekla Slezska. Jižní část Krnovského knížectví a další menší část Slezska zůstalo vévodstvím, jako jediná z korunních zemí České koruny.²⁰

V roce 1778 se rozhořela další válka mezi Rakouskem a Pruskem. I když se tentokrát jednalo o bavorské dědictví, odehrávala se část války v Krnově a jeho okolí. Město Krnov bylo znovu obsazeno, a to asi 16 000 vojáky v čele s pruským králem Friedrichem II. Po jeho odjezdu dne 2. listopadu 1778 zůstala ve městě pruská vojenská jednotka.

Aby toho pro město sužované neustálým obléháním nebylo málo, zachvátilo jej roku 1779 požár. Zpočátku hořelo na třech místech – minoritský klášter, vojenský lazaret a stáj. Vzhledem k tomu, že domy byly zčásti dřevěné, oheň se šířil velmi rychle. Jelikož požár vypukl na třech místech současně a nedlouho předtím opustila město pruská jednotka i s uskladněným střelným prachem, padlo podezření ze založení požáru právě na odcházející pruské vojáky. Požár zničil nejen majetek obyvatel města, ale řadu uměleckých a kulturních památek. Po požáru byla sestavena komise, která měla vyšetřit příčinu silného požáru. Po prvotním podezření pruských vojenských jednotek, dospěla komise k názoru, že jeho příčinu nelze vypátrat. Krnovany to, ale nepřesvědčilo a tak vinu i nadále kladli Prusům.

¹⁹ BLUCHA, V.: *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 89-93. viz např.: PÁNEK, J., TŮMA, O., a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008, 487 s.

²⁰ <http://www.infokrnov.cz/cs/krnov> (25. 5. 2013) viz např.: BAKALA, J., a kol. *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, 288 s.

1.8 Obnova Krnova

Když se město vzpamatovalo z ničivého požáru, začali Krnované opět obnovovat město. Krnovský děkan získal u císařského dvora finanční příspěvek na obnovu města, ale i přesto byla městská rada ve finanční tísní. Tyto problémy musela rada řešit prodejem majetku města. Jednalo se zejména o pole, louky a lesy ale i dvory. V důsledku toho zůstala Krnovu jen malá část jeho majetku.²¹

I přesto, že se život na Krnovsku stabilizoval, narůstaly nejen ve městě, ale i na venkově sociální problémy. Proto byla v Krnově zřízena měšťanská garda, která měla udržovat pořádek. K rozporům na venkově docházelo v celé monarchii, proto bylo zrušeno poddanství, roboty a feudální povinnosti 7. září 1848 na návrh sněmu císařem Ferdinandem I. Dobrotivým. Jeden z návrhů na tento zákon navrhl i rodák z Krnovska Hans Kudlich. Jeho návrh byl schválen většinou poslanců a nakonec i samotným císařem. Díky tomu v polovině 19. století zaniklo feudální zřízení a s ním i Krnovské knížectví. V roce 1850 tak vznikl okres Krnov.

Nový ekonomický rozvoj na Krnovsku na přelomu 18. a 19. století souvisel zejména s industrializací tradiční textilní výroby, kdy se jednalo především o výrobu sukna a lněného zboží. Díky tomu se Krnov stal na počátku 19. století jedním z nejvýznamnějších textilních středisek. Výrobci v odvětví textilního průmyslu tvořili 55% všech řemeslných výrobců v Krnově. Avšak řemeslný způsob výroby nebyl až tak efektivní, proto docházelo k zavádění manufakturních dílen a výrobě ve větším množství. Rozmach textilní výroby vedl ke zřízení první továrny v Krnově, která zahájila svůj provoz v roce 1843.²²

S rozvojem Krnova v první polovině 18. století je bezesporu spojena i výstavba veřejného osvětlení, kdy v roce 1826 bylo pořízeno sto pět pouličních luceren. V průběhu let se sice zvyšoval jejich počet, ale i přesto se svítilo jen v těch nejdůležitějších částech města. V souvislosti s veřejným osvětlením byla také v roce 1865 vybudována v Krnově plynárna, jelikož ke svícení se začal využívat právě plyn. Kromě plynárny byla v Krnově vybudována také elektrárna a v lednu 1903 byl dodáván proud prvním uživatelům. Následně bylo plynové veřejné osvětlení nahrazeno v roce 1921 elektrickým.

Kromě textilní výroby se na obnově Krnova podílelo i vaření piva. V roce 1828 byla dokončena výstavba krnovského pivovaru. Významný rozvoj textilního průmyslu a pivovarnictví ve městě mělo za následek, že z knížecího sídla se město pomalu přetvářelo

²¹ BLUCHA, V.: *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 96. viz např.: PÁNEK, J., TŮMA, O., a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008, 487 s.

²² VENCÁLEK, J.: *Okres Bruntál*. Bruntál: Okresní úřad, 1998, s. 61

v město s průmyslovou výrobou, které potřebovalo dopravní spojení se světem. To bylo zajištěno výstavbou hlavního silničního tahu mezi Vídní a Krakovem, na kterém byla vybudována odbočka. Ta umožnila spojení Krnova s Opavou, Ostravou, Nisou a také Bratislaví. Díky vybudované dopravní síti, se krnovské textilní výrobky dostaly až na trhy ve Vídni a odtud pak dále do rakouských zemí, Itálie a také Švýcarska. Kromě silničního tahu byla také vybudována železniční trať spojující Olomouc a Krnov a dále trať spojující Krnov s Jindřichovem. První vlak na trati Olomouc – Krnov vyjel 1. srpna 1872.

Krnov se stal známým také díky výrobě varhan, která je doložena už v 17. století. Největší podíl na rozvoji tohoto odvětví ve městě měl František Rieger. Jím vyrobené nástroje se brzy staly proslulé po celé Evropě.²³

V roce 1849 byla ve městě založena také první tiskárna, která začala vydávat místní list Echo, jehož cílem bylo přispívat k vzdělávání a rozvoji duševního života. Zanedlouho poté vznikly v Krnově ještě další dvě tiskárny.

S rozvojem průmyslu rostl také počet obyvatel města a tím pádem se měnil i jeho vzhled a charakter. Zastavěné plochy začaly překračovat i bývalé hradby a současně město rostlo i do výšky, kdy velikost domů byla opticky zvětšována nadstavbami fasád s falešnými okny, které měly vyvolat dojem existence dalšího poschodí. Od druhé poloviny 19. století se ve městě začaly objevovat důležité budovy, jako byly okresní soud s věznicí, synagoga, reálka (budova současného gymnázia), několika základních škol, tkalcovská škola, požární zbrojnice či kasárny nebo městská jatka a v neposlední řadě také věž cvilínské rozhledny. Dále v letech 1901-1903 probíhala podle návrhů vídeňské firmy výstavba městské radnice, která byla postavena na půdorysu staré budovy.²⁴

V tomto období relativní prosperity se začaly objevovat také první podniky k založení spořitelny. Spořitelna zahájila činnost 4. ledna 1869, v jejím čela stál dvacetičlenný výbor. Za vklady a úroky neslo odpovědnost město Krnov. Krnovská spořitelna se finančně podílela mimo jiné na rozvoji školství a zdravotnictví, ale také na obnově městské zeleně či dláždění ulic. V roce 1873 vznikl v Krnově další finanční ústav, a to Krnovská lidová banka.

V tomto období poskytovala základní vzdělání farní škola se dvěma učiteli. Střední vzdělání bylo zajišťováno střední školou, komunální nižší reálkou, ve které byli původně tři třídy, v nichž vyučovali tři učitelé a jeden katecheta. Zpočátku byla spojena s hlavní školou. V roce 1872 byla rozšířena na čtyři třídy. O čtyři roky později se stala vyšší reálkou a byla spravována rakouským státem. Dříve zde bývalo i farní gymnázium. Díky rozšíření

²³ http://www.mistopisy.cz/historie_krnov_5767.html (25. 5. 2013)

²⁴ <http://www.infokrnov.cz/cs/krnov> (25. 5. 2013)

textilní výroby byla v Krnově založena v roce 1875 tkalcovská škola, která mimo denního studia umožňovala také studium v kurzu.

1.9 Krnov v období světových válek

Rozvoj Krnova byl narušen válečnými událostmi. Jako první se projeví problémy se zásobováním na jaře 1915. Kromě chleba postupně začaly mizet z obchodů i další potraviny, dále následoval nedostatek surovin v průmyslu, zejména pak kovů. To bylo způsobeno orientací výroby především na válečnou. Válečné události měly také za následek poklesu počtu obyvatel na Krnovsku. Z Krnova a jeho okolí muselo nastoupit vojenskou službu asi osm tisíc mužů, z nichž asi patnáct set padlo ve válce.

Dne 28. října 1918 vzniklo samostatné Československo. Dne 30. října 1918 bylo vyhlášeno vytvoření provincie Sudetenland, která měla připadnout tzv. Německému Rakousku. Důvodem vzniku provincie Sudetenland byl projev nesouhlasu žijících Němců v oblasti Slezska se založením Československa. V Krnově bylo zřízeno její ředitelství drah. Dne 27. prosince téhož roku vstoupilo do Krnova české vojsko, které město obsadilo. O několik měsíců později byla posádka zvětšena a Krnov se tak stal součástí Československé republiky.²⁵

V září roku 1919 byla otevřena v Krnově česká obecná škola, dále zde působily také německé školy, z nichž na dobré úrovni byla německá reálka, později změněná na reálné gymnázium. Její profesori se věnovali především vlastivědné činnosti a přispívali k poznávání historie a přírody na Krnovsku. Kromě obecné školy byla v Krnově ještě měšťanská škola a české reálné gymnázium.

V období po I. světové válce procházel Krnov další obnovou hospodářství, která se musela přizpůsobit orientaci československého státu na nově vzniklé státy po rozpadu Rakouska-Uherska. Po překonání hospodářské krize na počátku 30. let patřil Krnov opět k nejprůmyslovějším městům v republice. S obnovou průmyslu rostl také počet obyvatel, kdy v roce 1936 dosáhl jejich počet přibližně 25 tisíc.

Období rozvoje a klidu bylo opět narušeno II. světovou válkou. Po nástupu Hitlera k moci vystoupil v dubnu 1938 Konrad Henlein s požadavky své strany na odtržení Sudet od Československé republiky v rámci Mnichovské dohody. Následovalo vojenské obsazení

²⁵ BLUCHA, V. : *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 136 viz např.: OLIVOVÁ, V. *Dějiny nové doby 1848- 2008*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2008. 240 s.

Krnovska říšskoněmeckou armádou v říjnu 1938. Krnov a jeho okolí bylo poprvé ve své historii odtrženo od českého státu a připojeno k Německu. V následujícím roce se výrazně změnila skladba obyvatel v Krnově, téměř všichni Češi se odstěhovali. Naopak zde přibylí obyvatelé východní Evropy, jednalo se zejména o válečné zajatce a násilím přivlečené pracovníky.²⁶

Druhá světová válka měla také dopady na průmysl. Řada textilních a jiných továren byla převedena na válečnou výrobu.

V březnu 1945 se ve městě zdržoval německý vojenský útvar a oddíl SS. V březnu téhož roku byla nařízena evakuace všech obyvatel ve městě, ale i přesto se zde nadále zdržoval 1 až 2 tisíce lidí bez zásob a dodávek energií. Koncem dubna byly osvobozeny Ostrava a Opava a německé velení v Krnově se nakonec vzdalo Krnova jako vojenské pevnosti. Krnov se tak stal 6. května 1945 opět svobodným československým městem.

1.10 Poválečné Krnovsko

Po válce se do Krnova začalo vracet násilně evakuované německé obyvatelstvo, ale i předváleční čeští obyvatelé a noví osídlenci na výzvu vlády zaměřené na osídlování pohraničí.

V květnu 1945 byla ve městě zřízena správní komise v čele se správním komisařem. Zpočátku plnila funkci okresního orgánu nové lidové správy, postupem času byla ustanovena okresní správní komise, která působila do června 1946, kdy byl zřízen okresní národní výbor.

Na základě jednání v Postupimi, zabývajícím se poválečným uspořádáním Evropy byla podle usnesení Okresní správní komise v Krnově z července 1945 většina obyvatel německé národnosti shromážděna do internačních táborů. Pravidelný odsun těchto obyvatel započal v roce 1946 a pokračoval i v roce 1947. Celkový počet odsunutých německých obyvatel z okresu Krnov je odhadován přibližně na 60 tisíc.²⁷

Příchod nových obyvatel, návrat těch předválečných a odsun německých obyvatel zcela změnil národnostní složení na Krnovsku. V roce 1965 tvořilo obyvatelstvo v Krnově 82% Češi, 9% Slováci a 8% Řekové.

V poválečném období došlo k reorganizaci krnovského průmyslu. V důsledku znárodnění či spojení vznikaly nejdůležitější krnovské podniky a závody. V textilním odvětví

²⁶ BALLA, J.: *Krnov – v podhůří Jeseníků*. 1. vyd. Krnov: Advertis, 2008, s. 10-11. viz např.: KÁRNÍK, Z. *Malé dějiny československé (1867-1939)*. Praha: Dokořán, 2008, 502 s.

²⁷ http://www.mistopisy.cz/historie_krnov_5767.html (25. 5. 2013) viz např.: VEBER, V. *Dějiny sjednocené Evropy od antických počátků do současnosti*. Praha: Lidové noviny, 2009, 2 vyd., 811 s.

se jednalo zejména o Karnolu, zaměřenou na výrobu vlněných látek, a dále pak o Závody S.K. Neumanna. Ve strojírenství to pak byl Strojovnit, vyrábějící koželužské stroje, Varhany Rieger-Kloss a také výroba nábytku. Své postavení si Krnov, ve kterém se v 70. letech minulého století soustředilo přibližně 40% průmyslu okresu Bruntál, udržel i po roce 1989.²⁸

V roce 1960 došlo ke zrušení okresu Krnov a novým okresním městem se stal nedaleký Bruntál.

V letech 1996 a 1997 bylo město postiženo ničivými záplavami. Avšak obrovské škody se podařilo v krátko době napravit a dnešní návštěvníci jen marně pátrají po následcích této živelné pohromy.²⁹

²⁸ VENCÁLEK, J.: *Okres Bruntál*. Bruntál: Okresní úřad, 1998, s. 61

²⁹ <http://www.infokrnov.cz/cs/krnov> (25. 5. 2013)

2 Přehled dějin pedagogiky v českých zemích

2.1 Vznik vzdělanosti

Počátky vzdělanosti u nás se pojí se jmény Konstantina a Metoděje, které si vyžádal velkomoravský kníže Rostislav. Přišli v roce 863 z byzantské Soluně od císaře Michala III. Tito slovanští věrozvěsti byli jednak šířiteli křesťanství, ale také první učitelé.

Konstantin sestavil slovanskou abecedu – hlaholici, přeložil bibli a další náboženské knihy. Po vstupu do benediktinského kláštera v Římě přijal jméno Cyril. Společně bratři založili první školy, kde se vzdělávali budoucí kněží staroslověninou.

Metoděj údajně založil katedrální školu na Velehradě. Jejich kulturní program vyjadřuje Proglas, veršovaná předmluva k evangeliu. Po Metodějově smrti byla slovanská liturgie zrušena. Nástupce Rostislava Svatopluk vyhnal Metodějovy žáky z Moravy, kteří odešli do Bulharska.

Papež Štěpán VI. učinil nitranského biskupa Němce Wichinga správcem moravské církve. Kníže Bořivoj přijal křest Metodějem přibližně v roce 874 na Velehradě i se svou družinou. Nechal vybudovat v 80 letech kostel na Levém Hradci a později kostel na Pražském hradě. Kníže Svatopluk I. a všichni čeští vojvodové se nechali v roce 895 v Řezně dát pod ochranu německé říše. Biskup řezenský pokračoval ve svěcení kostelů v Čechách, kde se konaly bohoslužby v latinském jazyce.

Mezi nejstarší slovanské školy na území Velké Moravy patří školy u Uherského Hradiště a u Osvětiman. Na Pražském hradě u kostela Panny Marie vznikla v roce 890 škola. Podle legend se zde kníže Václav naučil staroslověnskému písmu, jazyku a bohoslužbě. Dále se vzdělával na latinské škole při kostele sv. Petra na hradě Budči. V roce 1068 vznikla katedrální škola při sv. Vítu, kde se vzdělával Kosmas. Král Vratislav II. založil školu na Vyšehradě v roce 1068 a v Olomouci v roce 1073 a místní biskupství v roce 1063. Kníže Oldřich a sv. Prokop založili v roce 1032 Sázavský klášter, kde se používal až do konce 11. století staroslověnský jazyk.³⁰

2.2 Středověká vzdělanost

Na utváření vzdělanosti měla svůj podíl scholastika, jež se dělí na tři období: raná do 12. století, vrcholná 12. - 14. století a pozdní 14. - 16. století. Raná scholastika z části

³⁰ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 27 viz např.: PÁNEK, J., TŮMA, O., a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008, 487 s.

ovlivnila Jana Amose Komenského, který přijímá metodické pokyny, jež vytvořil Hugo ze sv. Viktora podle Aristotela.³¹

V 11. – 12. století vzniká v českých zemích díky zavádění vlastnické půdy rytířský stav. Ze západní Evropy přichází ideál rytířské výchovy, kde statečný rytíř hájí zájmy svého pána, země a církve. Prezentuje rytíře, jaký by měl být, a to zejména spravedlivý k nepřátelům, tvrdý k podřízeným, galantní k šlechticům a věrný svému pánovi. Rytířské ideály přebírali čeští spisovatelé od cizích autorů (francouzských a německých). K českým autorům patří Smil Flaška z Pardubic, který napsal *Radu otce synovi*, jak se má správně chovat mladý rytíř. Čtení, psaní a manuální dovednosti nepatřili do výchovy rytíře, jelikož se považovali za zbytečné. Oproti mladým rytířům se šlechtické dívky vzdělávaly v kláštorech, kde výuku vedli mniši. Dívky se učili čtení, psaní, modlitbám, žalmům, ručním pracem, hudbě, zpěvu, někdy i latině a sedmeru. Venkovské děti se vzdělávaly v rodině nebo ve farních školách. Tyto školy byly pouze ve městech nebo ve větších obcích.³²

Za vlády Karla IV. vzkvétala česká země ve všech oblastech. Ve školství vzniklo na 1000 farních škol a pražská univerzita. V roce 1573 vznikla univerzita i v Olomouci. Rektor vedl univerzitní učitelský sbor a děkan stál v čele fakulty. Prvním kancléřem pražské univerzity byl arcibiskup Arnošt z Pardubic. Mistr Jan Hus byl děkan artistické fakulty, ale i rektor univerzity. Univerzita se dělila podle odbornosti a vyučovacím jazykem byla latina. Z toho důvodu se na univerzitě vzdělávali i jiné národnosti. Univerzita se rozdělila na čtyři národy, kterými byly český, bavorský, polský, saský. Na popud mistra Jana Husa vydal král Václav IV. *Dekret Kutnohorský*³³, který Čechům zajistil tři hlasy a cizincům jeden hlas. Mnoho německých studentů i profesorů odešlo na univerzitu v Lipsku. Vzdělání na fakultách trvalo několik let. Na artistické fakultě to bylo 3 až 4 roky, na medicínské 4 roky, na právnické 7 let a na teologické 9 – 11 let. Student mohl dosáhnout titulu *scolar* (scholar), bakalář a magistr (doktor). Titul mistra se užívalo na fakultách teologické a svobodných umění (artistické, filozofické) a doktor na právnické a lékařské fakultě.

Artistická fakulta, nebo také přípravná, nabízela studium trivium, kvadrivia, dialektiky a spisy Aristotelovy. Většina studentů s titulem bakalář odcházela učit na nižší školy a profesori museli přednášet o všem. Tak roku 1611 bylo mistrům nařízeno zabývat se svým předmětem a upevňovat znalosti určité disciplíny. Profesori četli, prezentovali obsah spisů,

³¹ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 28. viz např.: KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s.

³² ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 29. viz např.: PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2006, 271 s., 2 vyd.

³³ ČAPKA, F. *Slovník českých a světových dějin*. Brno: Cerm, 1998, s. 80.

kteře měli žáci před sebou a zapisovali si do nich poznámky. Obsahy přednášek byly schvalovány církví. Každá fakulta se vždy jednou týdně scházela na veřejných besedách, kde se hovořilo o otázkách filozoficko-teologických a o scholastické metodě podle pravidel formální logiky pro a proti.³⁴

2.3 Školství v 15. a 16. století u nás

Období 15. a 16. století je spjato s Jednotou Bratrskou a jejím duchovním otcem Petrem Chelčickým. Ve svých spisech poukazoval na negativní stránku v církvi a společnosti. Ve spise *O církvi svaté* zavrhoval rozklad církve. Kritizoval uspořádání společnosti do tří stavů v traktátu *O trojím lidu*. V *Sietí viery pravé* poukazuje na pojítka mezi církvi a státem. Dílo *Postila* obsahuje jeho mravní názory. Biskup Jan Blahoslav byl teoretik hudby a zpěvu i autor českých psaných učebnic. Vedl bratrskou školu v Ivančicích. K významným dílům patří *Filipika proti misomusům*, kde kritizuje nepotřebnost vzdělání a věd. Dílo *Gramatika česká* daroval bratrským školám. V *Bibli kralické* se pokusil o vyšší jazykovou kulturu.³⁵

Jednotu bratskou založil Řehoř Krajčí, žák Petra Chelčického. Jednota bratská měla vyhlášenou bratskou výchovu, založenou na demokracii a mateřském jazyku. Své školy dělily do tří druhů: *elementární, nižší bratrské školy a vyšší bratrské školy*, které umožňovaly přípravu na vysoké školy. Založili latinské partikulární školy v Ivančicích, Přerově, Velkém Meziříčí, Lipníku, Mladé Boleslavi, Soběslavi, Litomyšli a Prostějově.³⁶

2.4 Školy a jejich organizace

Ve středověku bylo vzdělání přístupné pouze mládeži tří stavů: šlechty, duchovenstva a měšťanů. Děti poddaných se vzdělávaly v rodině. Ve 13. století vznikaly školy cechovní pro řemeslníky a školy kupecké pro kupecká družstva. Tento typ škol se přeměnil na školy městské, neboli magistrální. V 15. století byly školy přejmenovány na *Scholae triviales* – elementární. Městské školy podléhaly církevnímu dozoru a finanční náklady pokrývala městská správa. Na konci středověku existovaly tři typy škol:³⁷

³⁴ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 32

³⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Chel%C4%8D%C3%BD (26. 5. 2013) viz např.: BOUBÍN, J. *Petr Chelčický, myslitel a reformátor*. Praha: Vyšehrad, 2005, 193 s.

³⁶ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 45 viz např.: ČECHURA, J. *České země v letech 1378-1437 Lucemburkové na českém trůně II*. Praha: Libri, 2000, 438 s.

³⁷ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 34

1. *Městské školy (dětinské, malé, nízké, české)* – tzv. nejnižší. Zde žáci nastupovali ve 4 roce věku. Vyučovalo se zde abecedě, čtení knih a psaní dopisů v mateřském jazyce. Školy se dělily na dvě skupiny nižší a vyšší. Nižší škola obsahovala 2 až 3 třídy a učilo se zde čtení, psaní, počty, náboženství a latinská gramatika. Vyšší škola zahrnovala 6 tříd, kde se učily sedmeru svobodných učením a církevnímu zpěvu.

2. *Partikulární školy (latinské)* – žáci nastupovali v 6. až 7. roku věku. Učilo se zde sedmeru svobodných učením a počátky scholastické filozofie. Od 15. století byly římské číslice nahrazeny indo-arabským číselným systémem. Začínají se používat počítací tabulky. Trivium se učilo v latině. Učitelé byli bakaláři a mistři artistické fakulty, kteří se dělili na tři oddělení:

a) *TABULISTÉ* – učili se psát a číst latinsky na slabikáři.

b) *DONATISTÉ* – zabývali se gramatikou Aelia Donata a četli klasické autory např. Katona, Ezopa.

c) *ALEXANDRISTÉ* – učili se základům filozofie z knihy *Doctrinale* od Alexandra de Villa Dei.

3. *Klášteřní a katedrální školy* – z těchto škol se dalo vstoupit na vysokou školu.³⁸

Vyučování v cechu u mistra probíhalo několik let, než se z vyučence stal tovaryš. Poté mohl tovaryš v cizině nastoupit na stáž a pak skládal mistrovské zkoušky a stal se tak mistrem. Tímto získal občanství města.

Dívky z patricijských rodin byly vzdělávány domácím učitelem nebo navštěvovaly školy vedené jeptiškami. Dcery cechovních řemeslníků se vyučovaly řemeslu nebo v otcově dílně. Matky vedly své dcery ke zbožnosti, cudnosti a pokoře k mužům. Mohly navštěvovat i pokoutní školy.

Ředitelé škol nazývaní rektor, magistr, ludimagiter, ludipraeses, gymnasiarcha byli zvoleni na jeden rok. Jeho dosažené vzdělání nižší univerzitní gradus – bakalaureát. Mezi funkce ředitele patřila i služba v kostele a písařství. Učitelé dostávali plat od žáků a od města důchod v penězích nebo v naturáliích. Mezi jejich další přivýdělek patřilo psaní dopisů, kalendářů, kostelních katancí a různých listin. Učitelé bydleli ve školních budovách, které se nacházely poblíž kostela. Školní prostory byly vybaveny velmi skromně – katedra, tabule, lavice nebo dlouhý stůl. Uprostřed místnosti stála kamna.

Dohled nad školou měl na starost magistrát se svými inspektory, univerzita s právem dosazovat učitele do škol. Učitel byl podřízený místním duchovním.³⁹

³⁸ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 34-35. viz např.: KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s.

³⁹ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 35

2.5 Pedagogika Jana Amose Komenského

Jan Amos Komenský byl poslední biskupem jednoty bratrské, teolog a pedagog. Svou didaktikou se zasloužil o základy novodobé pedagogiky. J.A. Komenský je světově uznávaným pedagogickým myslitelem, jehož odkazem se zabývá komeniologie – specifická vědecká disciplína.

Jan Amos Komenský (1592 – 1670) se narodil na jihovýchodní Moravě. Studoval ve Strážnici, Přerově na latinské škole a na univerzitách Herbornu a Heidelbergu. V Přerově působil, jako učitel a ve Fulneku byl duchovním správcem.

Roku 1620 byl nucen se skrývat před pronásledováním v důsledku protireformace. Z vlasti odchází do polského Lešna, kde zůstal až do roku 1656. Během tohoto pobytu navštívil Anglii, Švédsko, Blatný Potok v Uhrách. Zbytek svého života strávil v Amsterdamu, kde 15. listopadu 1670 zemřel.⁴⁰

Ve svých pedagogických spisech vytvořil ucelený výchovný systém. Výchovným cílem bylo náboženské přesvědčení, které spatřoval v přípravě k věčnému životu. Příprava obsahuje tři stupně: *poznat sebe a svět, ovládnout sebe a povznést se k bohu*. Ty dělí na tři základní oblasti výchovy: *vzdělání ve vědách a uměních, mravní a náboženská výchova*. Hlavním mezníkem je pro Komenského výchova, díky které se člověk stává člověkem. Školy pokládá za „*dílny lidskosti*“ které nahrazují středověký vzdělávací systém. Jeho pedagogika obsahuje prvky demokratismu. Neuznává rozdíly společnosti nebo pohlaví, ani jednostrannost výchovy.

V didaktice vychází z Baconovi senzualistické noetiky (úloha smyslových orgánů), Aristotelovy elementární logiky a z obecné i dětské psychologie. Základním didaktickým zákonem je pro Komenského učení se příkladem, pravidlem a praxí. Vytvořil základní didaktické principy, které jsou i v dnešní době platné. K hlavním principům patří *princip názornosti*, kde důležitou úlohu při vyučování hraje smyslová zkušenost. Dále *princip systematickosti* a její mezioborová informační provázanost. *Princip aktivnosti* je zájem žáků o výuku, jejich zájmy a vybízet žáky k aktivním myšlenkovým procesům. K posledním principům patří *princip přiměřenosti*, kdy je nutné respektovat individuální a věkové rozdíly žáků.⁴¹

⁴⁰ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 23. viz např.: KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s.

⁴¹ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 24. viz např.: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komenský (25. 5. 2013)

Komenský vytvořil pozoruhodnou školskou organizaci. Dělí školu do 4 částí po šestiletých stupních. Mateřskou školu chápal jako výchovu v rodině do 6 let. Obecná škola byla pro žáky od 6 do 12 let, vyučovalo se v mateřském jazyce. Latinská škola pro žáky od 12 do 18 let, kde se vyučovalo v univerzálním jazyce. Poslední byla akademie od 18 do 24 let. Prosazuje vyučování stále skupiny žáků, stejného věku, vzdělávací úrovně, ale i celoživotní vzdělání.⁴²

Komenský napsal mnoho knih z různých oblastí v češtině, latině a němčině. Mezi pedagogická díla patří *Velká didaktika (Didactica magna)*, *Didactica*, *Informatorium školy mateřské*, *Dvěře jazyků odevřené*, *Grammatica latina*, *Nejnovější metoda jazyků*, *Svět v obrazech (Orbis pictus)*, *Škola na jevišti*, *Navržení krátké o obnovení škol v Království Českém a Analytická didaktika*.⁴³

2.6 Přeměny českého školství na přelomu 18. a 19. století

Je spjata s vládou Marie Terezie (1740-1780) a jejího syna Josefa II (1780-1790). Provedli rozsáhlé reformy v oblasti školství, výchovy, vzdělání a státní správy. Marie Terezie vydala dne 28. září 1770 rozhodnutí, že školství bude politickou záležitostí. Na žádost Johanna Ignaze Felbingera byl vydán 6. prosince 1774 „*Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích*“⁴⁴. Pro děti od 6 do 12 let se postupně zavedla povinná školní docházka. Státní školy se dělily do tří stupňů: školy triviální v obcích, hlavní školy v kraji a normální školy ve městech. Na normální a hlavních školách se vyučovalo v německém jazyce.

Johann Ignaz Felbinger vydal v roce 1775 *Methodenbuch*, kniha určena učitelům, kde uvádí metodické postupy a školské předpisy. V roce 1777 byla vydaná *Knihy metodní*, která se řadí k novodobé česky psané pedagogické literatuře.

V Praze u Týna byla v roce 1776 otevřena chlapecká čtyřtřídní hlavní škola. V roce 1785 se k ní přidala dívčí dvoutřídní hlavní škola. Učitelům k jejich přípravě patřila tzv. „*preparandie*“ (preparandy). Jednalo se o tříměsíční kurzy, kde se mohli stát učitelé až po úspěšném ukončení zkoušky a dovršení 20 let.

Dne 31. října 1775 byl schválen nový studijní plán pro latinské školy (gymnázia). Školy měly mít pět tříd: tři gramatické a dvě humanitní třídy. V humanitní třídě probíhala

⁴² JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 24

⁴³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD (25. 5. 2013)

⁴⁴ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 66

výuka v češtině, v gramatické třídě v němčině. Dozor nad těmito školami prováděli studijní direktori. Na latinské školy dohlížel univerzitní profesor Karel Jindřich Seibt.⁴⁵

Mezi léty 1774 až 1787 vzrostla v Čechách vzdělanost obyvatelstva. Zasloužilo se o to několik patentů. Zejména *svoboda tisku z 11. června 1781, toleranční patent z 13. října 1781 a patent o zrušení nevolnictví z 1. listopadu 1781*. V roce 1786 vyhlásil Josef II. prohlášení ke vzniku 16 školních komisařů, jež jsou podřízeni školnímu dozorcí. Významný školní komisař byl Ignác Richard Wilfling, který napsal příručku pro školní dozorce s názvem *Was muss ein Kreisschulvisitator wissen und tun, um der Kirche sowohl als dem Staate wahren Nutzen zu schaffen*. (Co je třeba znát a dělat Kreisschulvisitator vytvořit církev tak jako skutečný prospěch státu). Přičinil se o připravenost učitelů jak po stránce pedagogické, tak i odborné.⁴⁶

V 80. letech 18. století zasáhla univerzity reorganizace. V Rakousku tak museli stačit tři univerzity: ve Vídni, v Praze a ve Lvově. V roce 1782 na pražské univerzitě byla němčina nahrazena latinou.

Dále 29. července 1784 vstoupil v platnost nový studijní řád. V roce 1791 byla na filozofické fakultě otevřena Stolica českého jazyka a literatury. První profesor literatury byl František Martin Pelcl. Josef Jungman od roku 1799 vyučoval češtinu na gymnáziu v Litoměřicích. Generální semináře byly ukončeny 4. července 1790. V době vlády Leopolda II. a Františka I. zesílila odezva proti josefínským reformám.

Hrabě Jindřich z Rottenhanu založil v roce 1795 opravnou dvorskou komisi. Tato komise zavedla *11. srpna 1805 Politické zřízení německých škol v c. k. německých dědičných zemích – Schulkodex*. Tímto byla ustanovena povinná šestiletá školní docházka, pro děti od 6 do 12 let. Z hlavních škol se vytvořily nesamostatné reálky. Z normální školy v Praze se stala vzorná škola hlavní, která umožnila praktický výcvik budoucím učitelům. Dozor nad školami mělo opět duchovenstvo. Tudíž na venkově vyučovali místo učitelů řemeslníci a vojenští vysloužilci.

V roce 1809 vstoupil v platnost zvláštní zákon pro gymnázia – *gymnaziální kodex*. V hlavních městech byla gymnázia šestitřídní, kde se vyučovalo náboženství, latině, řečtině, matematice, zeměpisu s dějepisem. V ostatních městech měla gymnázia pět tříd.⁴⁷

⁴⁵ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 67. viz např. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s.

⁴⁶ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 68. viz např.: PÁNEK, J., TŮMA, O., a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008, 487 s.

⁴⁷ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 68

2.7 Česká pedagogika a její osobnosti v 19. století

V době národního obrození se snažili venkovští vlastenečtí učitelé postavit germanizaci. Usilovali o školskou reformu a o sociální zabezpečení učitelů. Mezi tyto učitele patří Jakub Jan Ryba a Jan Nepomuk Filcík.⁴⁸

Jakub Jan Ryba byl učitel v Rožmitále a hudební skladatel. Jako prostředek ke změně společnosti viděl výchovu a osvětu. Jan Nepomuk Filcík byl vychovatel učitelů a autor českých učebnic.⁴⁹

O obecnou pedagogiku se snažil Bernard Bolzano, který byl vědec a univerzitní profesor. Vychoval generaci obrozeneckých buditelů. V roce 1838 vydal spis *O nejlepším státě*, který obsahuje i výchovné problémy. Je zastáncem rodinné výchovy a pokládá za důležité věcné učení. Ve vzdělání zdůrazňuje obsažné učebnice, vhodné pomůcky a názorné vyučování. Důležitá osobnost v oblasti předškolní výchovy byl Jan Vlastimír Svoboda. Působil jako učitel opatrovny v Praze na Hrádku. Pracoval na metodice předškolní výchovy, jež se opírala o obrozenecké myšlenky. V roce 1839 založil svou Školku, kterou vedl v duchu Komenského a jeho principů.

Významnou osobností základního školství v polovině 19. století byl Karel Slavoj Amerling. Smyslem školství je podle něj příprava jedince, který se bude tvořivě rozvíjet a zavádět mravní hodnoty do společnosti. Ve výchově vycházel z Komenského všestrannosti a soustavnosti. Napsal několik učebnic, příruček a pedagogický časopis *Posel z Budče*. Stál při vzniku české hlavní školy v Praze s názvem Budeč. Vyrobil názorné pomůcky pro výuku přírodopisu. Byl stoupencem učitelského hnutí v Čechách a dívčího vzdělávání.⁵⁰

K první české pražské hlavní škole, byla roku 1849 otevřena česká reálka. Šestitřídní reálky byly od roku 1868 sedmitřídní. O rok později na těchto školách, byla ustanovena maturitní zkouška. Po jejím úspěšném absolvování mohl jedinec nastoupit na odborné vysoké školy. Tímto se střední školy člení na humanitní gymnázia a přírodovědecko-technické reálky. Prozatímní zákon o univerzitách, který upravoval jejich samostatný právní útvar, byl ustanoven v roce 1849.

Rovnoprávnost obou národností byla v Čechách ukončena, jak v obecných, středních školách, tak i na univerzitách. Pražská univerzita byla stále německá. Od roku 1850 byla na všech gymnáziích v Čechách prohlášena čeština za vyučující jazyk.

⁴⁸ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 75

⁴⁹ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 70

⁵⁰ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 76. viz např.: KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s.

Reforma školství mezi lety 1848 až 1849 je spjata se jmény Jan Evangelista Purkyně, Karel Havlíček a Karel Sabina. Jan Evangelista Purkyně prosazoval změnu gymnázia, kde by měla být výuka zaměřena více na život. Ve svém návrhu národní Akademie, vytvořil organizační plán školského systému. Karel Havlíček prosazoval vyšší finanční příspěvek od vlády pro školství. Navrhoval povinnost navštěvovat opatrovny i školky. Byl první pro vysokoškolské vzdělání učitelů a pro zavedení učňovských, rolnických a průmyslových škol. Karel Sabina doporučoval demokratickou výchovu ve školství. Jeho dílo *Duchovní komunismus* obsahuje otázky vzdělání.⁵¹

V letech 1855 až 1860 spadalo školství pod církev. Od roku 1860 patřilo školství státu. Děti různých náboženství navštěvovaly veřejné školy simultánní. Církev měla své vlastní školy konfesijní. Zemský zákon z roku 1864 umožnil jazykovou rovnoprávnost na školách obecných a středních.

Učitelé získávali vzdělání na učitelských ústavech, po dobu čtyř let. Vzdělání bylo jednotné pro národní školy a veškeré náklady hradil stát. Budoucí učitel musel složit učitelské zkoušky způsobilosti. Jeho úvazek činil 30 hodin za týden. Počet žáků ve třídě byl až 80. Zemské konference učitelů se svolávaly po třech letech. Učitelky, které chtěly učit, se nesměly provdat, podléhaly učitelskému celibátu.⁵²

Učňovské školy vznikaly v 70. letech 19. století. Vzdělání probíhalo pokračovacími živnostenskými školami a nižšími odbornými školami.

Dívčí školy vznikaly většinou v Praze, například vyšší dívčí škola na Novém Městě pražském, průmyslová pokračovací škola a soukromé dívčí gymnázium Minerva.

Významné osobnosti Miroslav Tyrš a Gustav Adolf Lindner představují druhou polovinu 19. století. Miroslav Tyrš byl profesorem dějin umění na univerzitě v Praze a zakladatel tělesné výchovy. V roce 1862 organizoval vznik tělovýchovné organizace Sokol. Prosazoval tělesnou výchovu nejen ve škole, ale i mimo ni. Gustav Adolf Lindner byl profesorem pedagogiky na Karlově univerzitě. Vycházel z Komenského demokratické výchovy a německé herbartovské pedagogiky. Prosazoval výchovu tělesnou, estetickou a pracovní. Odmítal jednostrannost ve výuce a zdůrazňoval národní prvek. Požadoval vysokoškolské vzdělání učitelů a podporoval vzdělávání dívek.⁵³

⁵¹ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 72

⁵² ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 74. viz např.: KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s.

⁵³ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 76-77

2.8 20. století v české pedagogice

Se vznikem Československého státu 28. října 1918 nastaly ve školství změny. Mezi prvními změnami bylo zrušení celibátu učitelek v roce 1919, poté zákon o menšinovém školství, který zrušil poněmčování dětí v pohraničí. Dosavadní vysoká škola v Bratislavě, Alžbětinská univerzita získala roku 1919 nový název Univerzita Komenského. V Brně vznikla nová univerzita Masarykova. K dalším novým vysokým školám patří České vysoké učení technické v Praze, Vysoká škola obchodní, Vysoká škola báňská v Příbrami a Akademie výtvarného umění. Československý jazyk byl oficiální jazykem od schválení Ústavy ze dne 29. února 1920.⁵⁴

V létě roku 1920 byl svolán První sjezd československého učitelstva a přátel školství v osvobozené vlasti, který měl pod patronátem prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Cílem sjezdu bylo vytvoření kulturního a školského plánu.⁵⁵

Právní úpravu získalo školství tzv. malým školským zákonem č. 226/1922 Sb. Ten ustanovil osmiletou povinnou školní docházku, dále došlo k úbytku počtu žáků ve třídě a byla přijata koedukace.⁵⁶

Česká pedagogika 20. století je spjatá s důležitými představiteli mezi, které patří Tomáš Garrigue Masaryk, František Krejčí, František Čáda, Josef Úlehla, Otakar Kádner, Jiří Václav Klíma, Josef Hendrich, Otokar Chlup, Jan Uher a Václav Příhoda.

Tomáš Garrigue Masaryk vycházel z Jana Amose Komenského. Prosazoval, že vzdělávání ve škole má být více orientováno na život. Ve spise *Ideály humanitní* popisuje svůj postoj na národní výchovu. František Krejčí podporoval vysokoškolské vzdělání budoucích učitelů. Usiloval o založení jednotné osmileté školy.

František Čáda navrhoval školské reformy, podílel se na vedení Pedologického ústavu v Praze. Publikoval mnoho pedopsychologických prací.

Josef Úlehla byl propagátor učitelského hnutí a zastánce volné školy. Ve výchově navrhuje volný a harmonický rozvoj dítěte. Dítě se vzdělává formou sebevýchovy a samoučení. Na základě osobní zkušenosti, pozorování a experimentu. Odmítá učební plán a rozvrh hodin. Preferuje volné besedy se žáky a vyzdvihuje výtvarné a pracovní činnosti.

⁵⁴ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 79. viz např.: VEBER, V. *Dějiny sjednocené Evropy od antických počátků do současnosti*. Praha: Lidové noviny, 2009, 2 vyd., 811 s.

⁵⁵ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 74.

⁵⁶ ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, s. 81

Otakar Kádner je autorem *Dějiny pedagogiky, Základů obecné pedagogiky a Vývoje a dnešní soustavy školství*. Jiří Václav Klíma byl zastánce estetické a mravní výchovy. Estetická výchova dle jeho názoru vyvíjí u žáků specifické poznání reality.

Josef Hendrich napsal významný spis *Filozofické proudy v současné pedagogice*. Popsal zde pedagogické směry 20. století.⁵⁷

Otokar Chlup byl profesorem pedagogiky na Masarykově univerzitě v Brně. Napsal spisy *Vývoj pedagogických idejí v novém věku, Středoškolská didaktika a Pedagogika*, které jsou svým obsahem dodnes aktuální. Odmítal nerespektování obsahové stránky ve výchově.

Jan Uher vnesl do výchovy sociologický pohled. Napsal *Problém kázně, Základy americké výchovy a Středoškolský student a jeho svět*.

Václav Příhoda se zasloužil o rozvoj české pedagogiky ve spisech *Racionalizace školství a Teorie školského měření*. Dalšími spisy *Úvodem do pedagogické psychologie a Ontogeneze lidské psychiky*, významně přispěl do pedagogické a vývojové psychologie. Prosazoval jednotnou vnitřně diferenciovanou školu.⁵⁸

Česká pedagogika po druhé světové válce byla směřována na východ. Pokoušelo se o unitární pedagogiku a školský systém. Došlo ke snížení komunikace se západní pedagogikou, ze které se často vycházelo.

V druhé polovině 20. století vznikala jednotlivě na vysokých školách pedagogická pracoviště. *Československá pedagogická společnost* založená v roce 1964, byla organizace snažící se o vývoj pedagogiky ve společnosti. Pedagogické vědy se posouvaly do mimoškolní i rodinné výchovy. Zabývaly se nejen dětmi a mladistvými při výchově, ale i dospělými.

Didaktika se musela postupně srovnávat se zahraničními trendy. Jednalo se zejména o programové učení, inovaci didaktických prostředků, modernizaci výukových metod a organizaci vyučování v podobě personálu a materiálního zabezpečení. Na vysokých školách jsou otevřeny obory pedagogiky.⁵⁹

Pedagogické teorie, po revoluci v roce 1989, se vrací k husitskému dědictví, myšlenkám Komenského a pedagogice 19. století. Opět dochází ke komunikaci se západní pedagogikou a sílí popularita alternativních škol.

Jsou zřizovány soukromé, církevní a vysoké školy. Mění se cíle, obsahy, formy a metody výchovy a vzdělávání.

⁵⁷ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 78. viz např.: KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s.

⁵⁸ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 79

⁵⁹ JÚVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 80

V roce 1992 byla vybudována Česká asociace pedagogického výzkumu. Jde o seskupení výzkumných pracovníků, učitelů a dalších odborníků, kteří se podílejí na vývoji pedagogické teorie a výzkumu.

Dále byl vytvořen v roce 1998 *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR tzv. Bílá kniha*, schválený v roce 2001. Obsahuje východiska, záměry a rozvojové programy vzdělávání u nás. Dělí se na oblasti:

1. *východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy,*
2. *předškolní, základní a střední vzdělávání (regionální školství od 3 do 19 let)*
3. *terciární vzdělávání (vysoké školy a vyšší odborné školy)*
4. *vzdělávání dospělých.*⁶⁰

Na Bílou knihu navazují *kurikulární dokumenty – rámcové vzdělávací programy*. Specializují se na výchovu a vzdělání žáků od šesti do patnácti let, jsou zaměřeny na vzdělávání pro život. Školám přenechávají rozhodování a upouští od přesného dodržování počtu hodin.⁶¹

⁶⁰ JŮVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 82

⁶¹ JŮVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, s. 82. viz např.:

<http://www.msmt.cz/search.php?action=results&query=B%C3%AD1%C3%A1+kniha&x=0&y=0> (28. 5. 2013)

3 Stručný přehled historie školství v Krnově

První škola v Krnově vznikla zřejmě na přelomu 13. a 14. století. První písemné zmínky o její existenci pochází z roku 1415. Mimo kantora zde působil jeho zástupce, řídící a také kostelní zpěv a učitelský pomocník. Vzdělání na přelomu 14. a 15. století bylo v Krnově na velmi dobré úrovni. Vyučování v této době bývalo zpravidla spojováno se vznikem fary, kdy učitelé bývali především duchovní osoby, či měšťtí písaři.⁶²

Za vlády Hohenzollernů se se zaváděním luteránské víry měnily i školy. Ze starých škol byly vytvářeny nové, evangelické školy. Nejen v Krnově ale i nedalekých Hlubčicích byly postaveny vyšší městské školy, na kterých vyučovali opět duchovní a stanovení učitelé. Výuka se zaměřovala zejména na náboženství, ale také na psaní, čtení, základy aritmetiky, latinu, gramatiku či dialektiku nebo hudbu. I za vlády Jana Jiřího Krnovského se neustále zvyšovala celková úroveň vzdělání v krnovském knížectví, jelikož se zde díky věhlasu krnovského zámku shromažďovali různí diplomaté, kazatelé, lékaři, učitelé, hudebníci, ale i stavitelé a umělci.⁶³

V druhé polovině 19. století vzdělání zajišťovala farní škola se dvěma učiteli. Jelikož se objevila stále naléhavější potřeba založení střední školy, byl v roce 1855 podán návrh na založení komunální nižší reálky. Původně byla spojena s hlavní školou, ale již v roce 1872 dosáhla úplných čtyř tříd. V roce 1876 z ní vznikla vyšší reálka, která byla spravována rakouským státem. S rozvojem průmyslu v Krnově byla v roce 1875 založena také tkalcovská škola, která také umožňovala i studium v kurzu. V září roku 1919 byla otevřena v Krnově česká obecná škola. O rok později se přesunula do staré školy u farního kostela. Dále pak nová česká škola byla postavena v roce 1924 a v roce 1925 byla u farního kostela postavena měšťtánská škola. V Krnově ještě působily i německé školy, z nichž na dobré úrovni byla německá reálka, ze které později vzniklo reálné gymnázium. Její profesori se věnovali především vlastivědné činnosti a poznávání historie a přírody na Krnovsku.⁶⁴

S dalším rozvojem školství v Krnově souvisí příchod českých obyvatel do města, v druhé polovině 19. století. Jelikož se město stalo díky průmyslu významné, byly založeny různé spolky, mezi které patří Katolický dělnický a řemeslný spolek z roku 1863, Odborný spolek manufakturního dělnictva z roku 1871 a Slovanský dělnický spolek Svornost z roku

⁶² BLUCHA, V. : *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 52

⁶³ BLUCHA, V. : *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 64, 74

⁶⁴ BLUCHA, V. : *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, s. 113, 139

1877. Tento spolek se podílel na založení večerní spolkové školy, kam docházelo 20 až 30 účastníků. Jednalo se o vůbec první českou školu na Krnovsku. Spolky sloužily k potlačování nevraživosti mezi obyvateli a jako střediska společenského života. Součástí spolku Svornost byla i večerní škola, která patřila k prvním školám ve městě.

Jako první oficiální škola v Krnově vznikla obecná škola, která byla zřízena na Hlubčické ulici, v zahradním domku. Škola zahájila svou činnost 15. září 1919. Společenská atmosféra nebyla klidná, několikrát byly devastovány nápisy na školní budově. První měšťanská škola vznikla v roce 1925.⁶⁵

V Krnově skončila 2. světová válka 6. května 1945. Nejen Krnov, ale i řada dalších měst v Československu byly silně zdevastovány, tudíž školství se muselo znovu od počátku vytvářet. Prvním impulzem ve školství byl Košický vládní program 5. dubna 1945, který nabádá k demokratizaci a umožnění výchovy a vzdělání pro všechny. Vláda se usnesla na vrácení školních budov před válkou do správy ministerstva školství a osvěty. Mnohé školní budovy byly zdevastovány až do té míry, že se v nich nemohlo vyučovat. Řada z nich působila, jako lazarety, skladiště nebo konírny. Veškerý školní nábytek a zařízení, včetně inventáře byly roztroušeny po městech či vesnicích. Němečtí občané byli nuceni se podílet na opravě školních budov.

Další problém, který se musel naléhavě vyřešit, byl nedostatek učitelů. Ministerstvo školství a osvěty řešilo tento problém přesunem učitelů z jiných měst do pohraničních oblastí. Mnoho učitelů se tomuto kroku bránilo např. lékařským potvrzením, svatbou nebo změnou povolání.

Učitelé, kteří zůstali v pohraničních oblastech, se zasloužili o uznání za svou vykonanou práci, i když se museli potýkat s nejrůznějšími překážkami. Do města přicházeli noví a mladí přistěhovalci z Ostravska, Hané a Slovácka.⁶⁶

V roce 1948 vznikalo v průmyslové výrobě údernické hnutí. Na dívčí škole byla zřízena první úderka. Hlavní cíl toho hnutí, bylo zvýšit produktivitu práce. Základem byly nové učební osnovy s danými měřítky plnění, mezi které patřily například:

„1. Soustavně a cílevědomě usilovat, aby každá vyučovací hodina měla vyhraněný ideový obsah a jasný předem vytyčený výchovný cíl.

2. Hledat nové formy vztahu učitelů k žákům, například v oblasti klasifikace, plánování domácích úloh, nových forem soutěžení a aktivizace žákovského kolektivu.

⁶⁵ KOŠŮTEK, M., a kol.: *Z historie základního školství v okrese Bruntál*. Krnov: Moravské tiskárny, 1990, s. 17

⁶⁶ KOŠŮTEK, M., a kol.: *Z historie základního školství v okrese Bruntál*. Krnov: Moravské tiskárny, 1990, s. 21-36

3. Řešit otázku sblížení školy se životem, organizovat a výchovně prohlubovat zájmové kroužky.
4. Bojovat proti veškerému formalismu ve výchově a vyučování, proti verbalismu, bezduchému memorování, proti kazatelství a moralizování. Hledat cestu, jak spojovat teorii s praxí.
5. Překonávat i svépomocí překážky školní práce, zpracovávat pomocné texty, zhotovovat pomůcky, odstraňovat nedostatky školního zařízení a školních budov.⁶⁷

Údernické hnutí se rychle šířilo do ostatních měst. Do města se sjížděli pedagogičtí pracovníci z různých měst republiky, pro poznatky. Pořádala se i krajská konference učitelstva, jež zpracovala zásady učitelského údernického hnutí škol v Ostravském kraji.⁶⁸

V roce 1989 umožňovalo základní vzdělání 6 škol a 2 národní školy. V roce 2003 se snížil počet dětí a to byl důsledek uzavření dvou základních škol. V současné době se ve městě nacházejí tyto základní školy:

Základní škola, Dvořákův okruh 2

Základní škola, Smetanův okruh 4

Základní škola, Žižkova 3

Základní škola, Janáčkovo náměstí 17

Mateřská a základní škola Slezské diakonie, SPC 54 a Hlubčická 11

Základní umělecká škola, Dvořákův okruh 21.

Jednotlivé školy mají třídy s určitou specializací např. sportovní, matematické, dyslektické, speciální, umělecké.

Mezi současné střední školy patří tyto školy:

Střední škola průmyslová, Soukenická 21

Střední škola automobilní, mechanizace a podnikání, Opavská 49

Střední umělecká škola varhanářská, Revoluční 54

Střední odborná škola dopravy a cestovního ruchu, Revoluční 92

Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola, Jiráskova 1a

a Gymnázium, Smetanův okruh 2.⁶⁹

⁶⁷ KOŠŮTEK, M., a kol.: *Z historie základního školství v okrese Bruntál*. Krnov: Moravské tiskárny, 1990, s. 37

⁶⁸ KOŠŮTEK, M., a kol.: *Z historie základního školství v okrese Bruntál*. Krnov: Moravské tiskárny, 1990, s. 38

⁶⁹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Krnov> (25. 5. 2013)

4 Dějiny vybraných základních škol v Krnově

4.1 Základní škola, Janáčkovo náměstí 17, Krnov

Základní škola na Janáčkově náměstí byla postavena v roce 1961, jelikož v padesátých letech nastoupily do škol silné ročníky a třídy v ostatních základních školách byly přeplněny. V Krnově vznikla již v celkovém pořadí 5. základní škola, která se nachází v severovýchodní části města. Původně měla škola vzniknout mezi Novou a Starou Ježnickou ulicí, ale nakonec zvítězil návrh současné lokality. Místní obyvatelé si prosadili výšku budovy, tzn. budova nesměla přesáhnout výšku okolních budov. Škola byla projektována pro 300 žáků, ale počet žáků, kteří nastoupili, se rozrostl až na 820 žáků. Třídy pojímaly od 35 do 41 žáků. Ke škole patřila další budova na Albrechtické ulici, která již nevyhovovala podmínkám, ale sloužila ještě dalších 40 let.

Školní rok byl slavnostně zahájen v prostoru bývalých kasáren dne 4. září 1961. Začátek školního roku byl problematický, jelikož na pavilonu A se prováděly konečné stavební úpravy, tělocvična a spojovací chodba se začaly stavět. Veškeré stavební práce byly dokončeny ve školním roce 1962/1963, poslední projektem k celkové funkčnosti školy, bylo vybudování školního hřiště. Při budování hřiště pomáhali i učitelé, žáci, rodiče a patronátní závody.⁷⁰

Základní škola, Janáčkovo náměstí 17 byla vybraná jako jediná v okrese Bruntál k experimentu, sloužícímu k prověření nové koncepce na národní škole. Tento pokus se prováděl ve školním roce 1972/1973 ve výuce v 1. třídách. Experiment obnášel ověřování a tvorbu nových metod a forem práce, metodik, učebnic a pomůcek. Cílem bylo, aby se děti učily a učení je současně bavilo a zajímalo. Testování se zasloužilo o organizační změny. Vznikly odborné učebny s vhodnými pomůckami a nábytkem, o které se zasloužily patronátní závody. Učitelství kolektiv byl rozdělen do příslušných kabinetů. Pro rodiče vydávala škola Zpravodaj, který sloužil k lepší spolupráci mezi rodiči a učiteli. Zpravodaj obsahoval klasifikaci, pochvaly, informace o mimoškolních aktivitách, ale i náměty pro rodiče s výukou jejich dětí. Škola poskytovala řadu kroužků a oddílů.

Období let 1976 až 1981 se neslo v duchu proškolení mnoha učitelů a ředitelů, které měly na starost zkušené učitelky 1. stupně. Ve školním roce 1977/1978 proběhlo na škole

⁷⁰ *Základní škola Krnov, Janáčkovo náměstí, 50let, 1961-2011.* Krnov: Retis Group, 2011, s. 16-17

48 ukázkových hodin. Na obou budovách se prováděly nejrůznější stavební úpravy, např. výmalba, elektroinstalace, výměna oken, nové podlahy, oplocení, úprava hřiště a další.⁷¹

Na začátku 80. let se ukázalo, jak se nová koncepce výuky prosadila. Žáci dosahovali vynikající výsledky nejen na vysvědčeních, ale i u přijímacích zkoušek. Nejen ve výuce byli žáci úspěšní, dařilo se jim i v mimoškolních aktivitách, například ve střelbě, atletice, kopané, gymnastice a v mnoha jiných činnostech. Školní třídy se rozšířily o třídy zaměřené na matematiku a přírodovědné předměty. Škola získala *ocenění III. stupně za budování a rozvoj okresu Bruntál*, za zavádění nové koncepce do škol.

Ve školním roce 1986/1987 vznikl na škole nový předmět pod názvem polytechnická výchova. Tento předmět byl založen na popud tehdejší společenské pobídky po vědecko-technickém vzdělání. Polytechnická výchova měla zvýšit povědomí žáků o vědě a zejména technice. Aby se žáci mohli v této výchově dále vzdělávat, byly škole propůjčeny dva mikropočítače. V dalších letech se postupně škola vybavovala dalšími a výkonnějšími počítači.⁷²

Na počátku 90. let se uskutečnila řada změn, nejen v oblasti politické, ale i ve školství. Žáci si mohli svobodně vybrat cizí jazyk, osmileté školní docházka se prodloužila o další školní rok a bylo upouštěno z nové koncepce a jejího velkého množství učiva. Ve školním roce 1995/1996 se, na škole nekonalo tradiční poslední zvonění, jelikož žáci si prodloužili školní docházku o jeden rok. Ve škole poté probíhala školní inspekce, která se zaměřila na hospodaření, pedagogickou dokumentaci a shodu učebních plánů s výukou.

Než se škola osamostatnila, patřila pod Okresní národní výbor v Bruntále a posléze pod Školský úřad v Bruntále. Po získání samostatnosti si škola nakládala sama s majetkem a jednala s ostatními právními subjekty. Ve škole se uskutečnila úprava budov a zařízení. Změny se týkaly vytápění, vznikla sborovna na pavilonu A a byly pořízeny kopírovací stroje, skartovací stroj a telefonní linky. Do učebny informatiky přibyly modernější počítače s počítačovou sítí, serverem a síťovou tiskárnou. Škola získala v prostoru bývalých kasáren tělocvičnu.

⁷¹ http://zs5krnov.cz/skola/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=61&Itemid=74 (25. 5. 2013)

⁷² *Základní škola Krnov, Janáčkovo náměstí, 50let, 1961-2011*. Krnov: Retis Group, 2011, s. 86-87, 114-115, 140

Druhá polovina 90. let se nesla v duchu proměny pedagogického sboru. Učitelé, kteří do školy přišli v 60. a 70. letech, dosahovali důchodového věku. Vyměnila se téměř polovina učitelského sboru.⁷³

V červenci 1997 se Krnovem prohnala povodeň. Jelikož škola sídlí daleko od obou řek, nebyly škody příliš rozsáhlé. Voda zasáhla šatny, dílnu, sklad a kotelnu. Školní hřiště a jídelna na Albrechtické ulici prošly celkovou rekonstrukcí. Škola se po povodni snažila obhájit návrh na výstavbu nové tělocvičny a dalšího zvětšení prostoru školy. Vzrůstající kapacita žáků už neunesla ani budova na Albrechtické ulici, žáci docházeli do dalších budov, a to na Nádražní ulici v železničním učilišti, kde se vyučovalo ve dvou učebnách. Další dvě učebny byly otevřeny v Petrově dole v bývalé školce.

Při výuce se žáci aktivně zúčastnili nejrůznějších projektů. Projekt Zdravá škola měl za cíl seznámit žáky se zdravým životním stylem. Ekologicky orientovaný projekt byl Tulipán, kde žáci získávali vztah k ekologii a přírodě. Tradičním projektem je výukový pobyt v Praze, kde žáci stráví týden a studují v terénu.

Významným rokem pro školu byl rok 2005. Tento rok se začala celkově modernizovat škola. Oba pavilony se rozšířily o jedno patro. Počet učeben vzrostl na 31, z původních 19. Škola se změnila od základů. Vnější část budov získala novou a zateplenou fasádu, nová platová okna. Vnitřní část nové podlahy, rozvody elektřiny, osvětlení, dveře, bílé tabule a žaluzie. Učebna fyziky a chemie se obměnila demonstračním stolem, digestoří a pracovními stoly s elektrickými přípojkami. Dále bylo zmodernizováno sociální zařízení a spojovací chodba. Pavilony získaly výtah pro vozíčkáře. Při rekonstrukci školy probíhala výuka v budově Slezské univerzity u cvilínského nádraží.⁷⁴

Po rekonstrukci dostali učitelé nelehký úkol. Ministerstvo rozhodlo, že každá škola v České republice musí mít svůj školní vzdělávací plán. Učitelé si vybírali, které učivo použijí a absolvovali řadu školení. Výuka podle školního vzdělávacího programu začala školním rokem 2007/2008 v 1. a 6. ročníku. V tomto školním roce usedli všichni žáci zpět do lavic pod jednu střechu. Od školního roku 2009/2010 začal na škole působit Žákovský školní parlament.⁷⁵

Škola se aktivně snažila rozvíjet i v mimorozpočtové sféře. Využila granty Ministerstva školství, Moravskoslezského kraje a operační programy EU. K úspěšným

⁷³ http://zs5krnov.cz/skola/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=61&Itemid=74 (25. 5. 2013)

⁷⁴ *Základní škola Krnov, Janáčkovo náměstí, 50let, 1961-2011*. Krnov: Retis Group, 2011, s. 190-191, 212-213

⁷⁵ http://zs5krnov.cz/skola/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=61&Itemid=74 (25. 5. 2013)

projektům patří „*Zeus a praotec Čech ruku v ruce putují do Krnova a okolí*“, jehož cílem byla čtenářská gramotnost. Další projekt „*Cesta odpadu*“, s cílem třídění odpadu. „*Spolu to zvládneme*“ preventivní integrační projekt. K upevnění spolupráce s polskou školou v Prudniku směřoval projekt „*Bouráme hranice aneb spolu, ne jen vedle sebe*“. Pro učitele byl určen projekt „*Rozvoj kompetencí pedagoga aneb cesta k moderní škole*“. Sociálně znevýhodněným žákům pomohl projekt „*Vytvoření a ověřování komplexního programu podpory pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami*“. Tento projekt a dále spolupráce s Reintegrou prostřednictvím Klubu Devítka, byla umožněna žákům příprava na vyučování pod vedením speciálního pedagoga. Projekt *Comenius* „*Empowering Students as future European Citizens*“, je jazykový projekt, který umožňuje výměnné pobyty žákům v Dánsku a Itálii. Nejrozsáhlejším projektem je „*Modernizace vzdělávacích aktivit na ZŠ Krnov, Janáčkovo náměstí 17*“, jehož prostřednictvím škola získala jazykovou učebnu, 10 interaktivních tabulí, špičkové počítačové vybavení, audiovizuální techniku, bezdrátové pokrytí a elektronickou žákovskou knížku. Posledním projektem je „*Moderní škola Krnov*“, který směřuje k dokončení moderního vybavení školy. Posledním úspěchem je dokončující stavba plnohodnotné tělocvičny v prostorách školy.⁷⁶

4.2 Mateřská a základní škola Slezské diakonie, Krnov

Mateřská a základní škola Slezské diakonie se poprvé otevřela 20. 10. 1998 pod názvem Církevní pomocná škola se sídlem na SPC 54. Ve stejné budově sídlí i středisko Benjaním, což je denní stacionář, jejímž společným zřizovatelem je Slezská církev evangelická augsburského vyznání. S platností od 1. 9. 1999 se škola rozhodnutím Ministerstva školství a tělovýchovy zařadila do sítě škol. Od 1. 9. 2000 se škola rozrostla o přípravný stupeň základní školy speciální. Dalším mezníkem školy je datum 31. 8. 2006, kdy byla škola zapsána do rejstříku škol s názvem Církevní základní škola a mateřská škola. Dne 1. 7. 2011 došlo ke spojení dvou škol, a to Církevní základní školy a mateřské školy se Základní školou na Hlubčické ulici 11, dříve zvláštní škola, pod jednu organizaci. Významným datem bylo 1. 9. 2011, jelikož škola změnila svůj název na Mateřská škola a Základní škola Slezské diakonie. Tato škola je jedinou školou ve městě určenou pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.⁷⁷

⁷⁶ http://zs5krnov.cz/skola/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=61&Itemid=74 (25. 5. 2013)

⁷⁷ http://skolakrnov.cz/O_nas_files/VZ-10-11-.pdf (25. 5. 2013)

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání definuje žáka se speciálními vzdělávacími potřebami takto: „*Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním*“.⁷⁸

Mateřská škola a základní škola Slezské diakonie na adrese SPC 54 je určena pro děti s mentálním a kombinovaným postižením a s poruchami autistického spektra. Škola kromě vzdělávání nabízí i rehabilitace a další služby.

Mentální postižení a mentální retardace jsou pojmy, které se prolínají. Charakterizují vývojovou poruchu s trvalým snížením rozumových schopností v důsledku poškození mozku.⁷⁹

Do výuky se aplikují nejrůznější speciálně pedagogické metody, například alternativní a augmentativní komunikace, bazální stimulace, míčkování, muzikoterapie a mnoho dalších. Škola je vybavena počítači s dotekovými obrazovkami, ipady, interaktivní tabulí, fotoaparáty, kamerami, speciálním software a autem, který vozí některé žáky do školy a ze školy.

Společně se střediskem Benjaním navštěvují žáci prenatální místnost, kde je umístěna vodní postel se světelnými a zvukovými efekty. Dále keramickou dílnu a rehabilitaci. Mateřská škola v rámci integračních tendencí dochází jednou týdně do běžné Mateřské školy Žižkova. Od roku 2009 se škola zapojila do výměnného projektu Comenius. Spolupracuje i se speciální školou v polských Glubčicích.

Mezi úspěchy školy patří její samotný vznik, obliba rodičů a žáků, dále obětavost zaměstnanců. Ve škole se plní tabule cti nejrůznějšími sportovními i výtvarnými cenami. Nejvýznamnějším úspěchem je osud žáka, který byl úřady jmenován za nevzdělatelného, ale přesto na této škole získal základní vzdělání a vyučil se v roce 2009 v oboru kuchař-číšník. V dnešní době má zaměstnání a své bydlení. Česká televize o tomto žákovi natočila dokument.⁸⁰

4.2.1 Slezská diakonie

Slezská diakonie se řadí mezi neziskové organizace, která nabízí své služby v sociální sféře. Obsahem organizace jsou biblické zásady lásky a pomoci. Základem jsou lidé

⁷⁸ <http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb> (25. 5. 2013)

⁷⁹ VALENTA, M., MICHALÍK, J., LEČBYCH, M. a kol.: *Mentální postižení v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha: Grada, 2012, s. 31

⁸⁰ Kronika Mateřské školy a Základní školy Slezské Diakonie za rok 2009, SPC 54, Krnov. viz např.: SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. 160 s.

s postižením, senioři, lidé bez domova a všichni ostatní, kteří se ocitají v těžkých životních chvílích. Slezská církev augsburského vyznání vznikla na začátku 20. století.⁸¹

⁸¹ <http://www.slezskadiakonie.cz/o-slezske-diakonii> (25. 5. 2013)

5 Historie vybraných středních škol v Krnově

5.1 Střední pedagogická a střední zdravotnická škola Krnov

Střední pedagogická škola v Krnově měla na začátku své existence řadu obtíží. Svou činnost zahájila 1. září 1951 s jedinou třídou, do které nastoupilo 34 žákyň, v budově krnovského gymnázia. Výuku měli na starost dva učitelé, a to ředitelka Božena Jílková a třídní učitel Mojmír Zedník. Externě vyučovali i profesori z gymnázia. V roce 1952 už byly otevřeny dvě třídy a nastoupila nová učitelka Irena Ciprisová.

Významným datem byl rok 1953, kdy střední pedagogická škola získala od národního výboru svou budovu na ulici Jirásková 1a, jež v minulosti měla sloužit jako dívčí střední škola. Budova byla postavena v roce 1938, kterou si vydobyli čeští občané. Svému účelu budova dostála po válce, kdy opavská pedagogická škola ukončila svou činnost a přesídlila do Krnova.

V rozsáhlé budově bylo otevřeno osm tříd, rozrostl se i učitelský sbor. Exteriér budovy byl vyhovující, ale za to interiér zel prázdnotou. V budově nebyl ani jeden hřebík ve zdi. Nábytek byl dovážen z půdy Gymnázia v Krnově, neboť nevyhovoval svému účelu a dále z Opavy. V bídném stavu byla i budova internátu, kde se nalézal původní nábytek a zařízení. Postupně se obměňovalo vybavení a internát se rozrostl o nové křídlo.

V průběhu 70. let školní budova nespĺňovala požadavky a začalo se s přístavbou budovy směrem na Mateřskou školu na Gorkého ulici. Stavební práce se prováděly i na tělocvičně.⁸²

Škola několikrát změnila svůj název, a to: Vyšší odborná škola a Střední pedagogická škola, Střední pedagogická škola a Střední odborná škola a od školního roku 2005/2006 došlo ke sjednocení dvou škol pod označením Střední pedagogická a střední zdravotnická škola.

Výuka probíhá na dvou budovách, v budově na Husově náměstí, kde sídlila bývalá Střední zdravotnická škola, a na ulici Jiráskové. V prostorách budovy na Husově náměstí se vyskytují kanceláře ekonomického úseku, sborovna, odborné kabinety, odborné učebny, knihovna a školní jídelna. Budova patřila zdravotnické škole od roku 1961. Svou činnost, ale zahájila už v roce 1959, v budově pedagogické školy a v prostorách nemocnice.⁸³

V letošním školním roce jsou otevřeny následující studijní obory: předškolní a mimoškolní pedagogika, pedagogické lyceum, sociální činnost, veřejnosprávní činnost

⁸² *Dvacet let pedagogické školy v Krnově*. Krnov: Moravské tiskařské závody, 1971, s. 4-5

⁸³ <http://www.spgs-szs.cz/O-Skole/Historie.aspx> (25. 5. 2013)

a zdravotnický asistent. Jednotlivé studijní obory se vzdělávají podle svých vzdělávacích programů. Škola je zapojena do různých projektů, mezi které patří *Cesta za poznáním, Rozšíření výuky žáků středních zdravotnických škol o znalosti nemocničního informačního systému, Rozvoj e-learningu, Rozvoj kompetencí učitelů, Projekt UNIV 2 Kraje Pečovatelské služby a Řešení vzdělávacího programu pro vykazování a vyúčtování zdravotní péče v nemocnicích pro další vzdělávání dospělých*.⁸⁴

Ars voce je dívčí pěvecký sbor, který na škole vznikl v roce 2002, pod vedením Kamila Trávníčka. Tento sbor získal řadu ocenění, vystupoval v Německu, Polsku, Slovensku, Francii, Velké Británii a Španělsku.⁸⁵

5.2 Gymnázium v Krnově

V Krnově existovala už od roku 1850 jen jedna hlavní škola, která měla tři třídy a navazovala na běžnou základní školu, která se nazývala triviálka. Po roce 1850 byla zásluhou Franze Floriana Göbela, prvního voleného krnovského starosty, připojena k hlavní škole nejprve první a poté i druhá třída budoucí nižší reálky. V těchto třídách se navíc vyučovaly přírodovědné předměty a také technické kreslení, k čemuž vedl především počínající průmyslový rozvoj města. Obě přiřazené třídy zůstaly i nadále součástí městské hlavní školy, nad kterou měla až do roku 1869 dohled katolická církev. V této době vedl obě školy ředitel Isidor Streck, po jehož smrti v roce 1869 převzal vedení školy profesor Josef Widlt. Ten v tomto roce se souhlasem města připojil k hlavní škole ještě třetí třídu a o rok později i čtvrtou třídu. Díky těmto krokům tak byla dobudována krnovská nižší reálka. Na základě výnosu c. k. ministerstva školství a kultury ze dne 19. 11. 1871 a z podnětu tehdejšího starosty Krnova Aloise Larische obdržela tato škola status samostatné obecní reálky.

Z výroční zprávy Josefa Wildta z roku 1872 vyplývá, že školu navštěvovalo ve čtyřech třídách 109 žáků ve věku 12 až 17 let. Ovšem není jasné, zda školu navštěvovaly i dívky. Na škole se v této době vyučovala němčina, francouzština, náboženská katolická a židovská nauka, všeobecné a rakouské dějiny, zeměpis, statistika, matematika, přírodopis, fyzika, technické kreslení, tělocvik, mimo jiné i rakouská státní ústava a na obou nižších třídách krasopis. Také se zde vyučovala stenografie a zpěv.⁸⁶

⁸⁴ <http://www.spgs-szs.cz/O-skole/Projekty.aspx> (25. 5. 2013)

⁸⁵ <http://www.spgs-szs.cz/Ars-voce/O-sboru.aspx> (25. 5. 2013)

⁸⁶ *Almanach ke 120. výročí založení vyšší reálky a 50. výročí českého gymnázia v Krnově*. Krnov: Nord Service, 1995, s. 26

Další vývoj školy na sebe nenechal dlouho čekat. Již v roce 1875 se výnosem z 26. srpna téhož roku stala obecní nižší reálka v Krnově státní reálkou, z níž bude postupem času vybudována úplná Vyšší reálka. Prozatímním ředitelem školy se stává ředitel opavské státní reálky. Už na přelomu let 1875 a 1876 přechází správa školy z města na stát.

Od vzniku krnovské vyšší reálky přibývá v každém následujícím školním roce jeden ročník a na konci školního roku 1877/1878 má škola plný stav. Již v roce 1878 se koná první státní závěrečná zkouška. V tomto roce studuje v sedmi třídách 208 žáků ve věku od 11 do 20 let, vyučuje zde 17 učitelů a jako druhý cizí jazyk se vyučuje angličtina. Ani tady není jasné, zda školu navštěvovaly dívky.⁸⁷

Prvním ředitelem Vyšší reálné státní školy v Krnově se stává Josef Wunsch, který dostal za úkol podílet se na výstavbě nové školní budovy. Práce na výstavbě začaly roku 1876, kdy náklady na stavbu na sebe převzalo město a pozemky pro stavbu poskytl tehdejší kníže Jan II. z Lichtenštejna. Roku 1877 byly práce dokončeny a vznikla tak budova, kde sídlí krnovské gymnázium dodnes. Součástí školy byla také tělocvična. Nová budova poskytovala mnoho prostoru, proto v ní byly umístěny byty školníka a ředitele a v roce 1883 mohla být ke škole připojena ještě živnostenská pokračovací škola. I přesto bylo ve škole dostatek místa a tak bylo roku 1887 se souhlasem slezské zemské rady v Opavě rozhodnuto o vyčlenění dvou učeben v přízemí na zřízení numismaticko-archeologické sbírky. O tuto sbírku pečovala škola a také ji zpřístupnila veřejnosti.

Po odchodu ředitele Josefa Wunsche byl na základě císařského výnosu ze dne 8. 6. 1896 jmenován novým ředitelem profesor Friedrich Barger. Pod jeho vedením se počet žáků a učitelů nijak výrazně neměnil.

Studium na vyšších školách vyžadovalo pro školní docházku odvádění poplatků. Kromě školného museli žáci odvádět poplatky za přijímací zkoušky a opisy vysvědčení ale také příspěvky na nákup učebních pomůcek a na sportovní výdaje.

Škola se také zaměřovala na podporu chudých, ale nadaných dětí. Již v roce 1869 za dob nižší reálky byl založen spolek podporující žáky Hlavní a Reálné školy. V roce 1876 z něj vznikl Spolek k podpoře potřebných žáků c. k. Vyšší reálky v Krnově. Spolek čerpal zejména z členských příspěvků a darů. Žákům pomáhal tím, že jim zdarma poskytoval učebnice, příspěvky na nákup učebních pomůcek a sešitů, ale také bezplatné obědy nebo

⁸⁷ *Almanach ke 120. výročí založení vyšší reálky a 50. výročí českého gymnázia v Krnově.* Krnov: Nord Service, 1995, s. 28-30

oblečení. Za vedení Friedricha Bargerera se příspěvky natolik znásobily, že škola mohla vyplácet každým rokem stipendia až pěti žákům.⁸⁸

Po odchodu ředitele Bargerera do důchodu v roce 1910 se jeho nástupcem stal profesor fyziky a matematiky Edmund Mader. Za dob jeho vedení vstoupil v platnost nový učební plán a také se vyučování zaměřilo spíše na praktické aspekty života. Výuka jazyků se zaměřila především na konverzaci, a to zavedením tzv. jazykových cvičení. V němčině se dostalo více místa pro probírání novější literatury a v nejvyšších třídách se jako nový předmět začala vyučovat občanská nauka. Čeština jako volitelný předmět se od roku 1914 stala pro první až čtvrtý ročník povinným předmětem a žáci pátého až sedmého ročníku si mohli češtinu volit místo angličtiny. Škola začala díky zvýšenému zájmu žáků o přírodu pořádat různé exkurze a výukové cesty zaměřené na botanické výlety, geologické vycházky ale také exkurze do domácích průmyslových závodů. Na počátku 20. století zažila rozmach i tělesná výchova. Kromě cvičení se tělesná výchova zaměřovala také na bruslení a plavání, dále na jízdu na kole nebo sáňkování a lyžování. V době vedení školy Edmudem Maderem došlo k významné změně v tom, že do školy mohly nastoupit konečně také dívky, i když zatím pouze jako externistky. Až ministerským výnosem z listopadu 1918 se dívky stávají řádnými žákyněmi, stejně jako chlapci.⁸⁹

První světová válka zasáhla i do fungování této školy. V říjnu 1914 byla školní budova gymnázia prohlášena za vojenský lazaret a vyučování tak muselo být na přechodnou dobu pozastaveno. Ve vyučování se později pokračovalo v budovách Hlavní školy, Minoritského kláštera nebo na tkalcovské škole. Až po dlouhých jednáních byla budova gymnázia počátkem školního roku 1916 až 1917 uvolněna opět pro vlastní výuku. Výuku v této době narušovalo také odvolání většiny učitelů do války. Náhradní síly nebyly dostačující, jelikož se jednalo především o starší profesory, proto výuka do té doby na relativně vysoké úrovni nebyla nijak zvlášť možná. Nejen na profesory, ale i na studenty byly kladeny vyšší požadavky, jelikož pomáhali při rozdělování potravinových lístků, při pracích na polích či sběru kovů. Kromě profesorů byli do vojenské služby povolávání stále častěji i studenti po předčasně složené maturitě, ale často i bez ní. Po první světové válce postihla krnovskou reálku chřipková epidemie, proto musela být v některých třídách výuka zastavena až na 15 dní.⁹⁰

⁸⁸ <http://www.gymnasiumkrnov.cz/history.html> (25. 5. 2013)

⁸⁹ *Almanach ke 120. výročí založení vyšší reálky a 50. výročí českého gymnázia v Krnově*. Krnov: Nord Service, 1995, s. 30-34

⁹⁰ <http://www.gymnasiumkrnov.cz/history.html> (25. 5. 2013)

V roce 1923 zemřel ředitel Mader, po celý tento rok nebyl ustanoven jeho nástupce. V této době zajišťoval vedení školy konsistoriální rada profesor Franz Stöckl, který byl členem sboru již od roku 1893. Až dne 8 .2. 1924 byl vládním rozhodnutím ustanoven ředitelem krnovské reálky profesor němčiny a češtiny dr. Franz Tutsch. Na post ředitele nastoupil 1. dubna téhož roku, tuto funkci vykonával až do konce trvání německé střední školy v Krnově.

Ve 20. letech 20. století se díky hospodářské struktuře Krnova městská rada snažila povýšit krnovskou vyšší reálku na reálné gymnázium. Důvodem pro to bylo, že absolventi gymnázia měli neomezený přístup na vysoké školy technické. Navíc pro studium řady univerzitních oborů byla vyžadována dodatečná zkouška z a latiny, která patřila k povinným předmětům právě na gymnáziích. Tuto změnu pak přinesl ministerský výnos z 22. 6. 1936. Ve školním roce 1936 až 1937 začal vyučovat na škole první latinář a současně se členem profesorského sboru stala také žena, která se zaměřila na výuku němčiny a francouzštiny. Vyučovaly se předměty jako katolická náboženská nauka, němčina, francouzština (1. cizí jazyk), angličtina (2. cizí jazyk), matematika, geometrie, fyzika, chemie, dějepis (jeho součástí byla i občanská nauka), zeměpis, přírodopis, krasopis, tělocvik a kreslení. V důsledku politického dění se čeština stala prvním cizím jazykem, tím se francouzština posunula na druhé místo. Avšak zavedením latiny se z výuky reálného gymnázia vytratila francouzština úplně. Jako nepovinný předmět se v této době vyučovala stenografie, o kterou mělo zájem až 100 žáků v každém školním roce, dále se vyučovala analytická chemie nebo zpěv.⁹¹

Známky byly do roku 1908 rozděleny do šesti stupňů. Na konci roku se celkové hodnocení pro postup do dalšího ročníku vyjadřovalo pouze třemi stupni. Od roku 1908 se již klasifikovalo čtyřmi stupni, v roce 1936 naopak pěti stupni a v roce 1936 byla opět zavedena šestistupňová klasifikace.

Na přelomu let 1938 a 1939 byla na pozadí politických událostí tehdejší doby s vyhlášením stanného práva ukončena výuka. Po následném připojení země k Německé říši byl zaveden říšskoněmecký školský systém a současně osmiletá střední škola. Změnila se také skladba vyučovaných předmětů. Do popředí se dostala tělesná výchova, místo češtiny se od roku 1942 stala prvním cizím jazykem angličtina. V roce 1939 došlo k rozdělení školy na Vyšší školu pro chlapce a na nově vzniklou Vyšší školu pro dívky. Chlapecká škola zůstala

⁹¹ <http://www.gymnasiumkrnov.cz/history.html> (25. 5. 2013)

v původní budově gymnázia a dívčí škola byla umístěna do nové budovy, původně určené pro českou školu.⁹²

Druhá světová válka opět přinesla škole stejné nepříjemnosti jako za první světové války. K vojenské službě byli opět povoláváni mladší učitelé a později i žáci. Válečné události zapříčinily, že poslední normální maturita na chlapecké škole proběhla v roce 1942 a na dívčí škole pak v roce 1944. Koncem roku 1944 bylo stále více školních budov využíváno pro ubytování říšských Němců nebo jako lazarety. Od 20. ledna 1945 muselo být vyučování na všech krnovských školách zastaveno.

Osmileté reálné gymnázium v Krnově bylo otevřeno dne 1. září 1945 výnosem ministerstva školství a osvěty. Vyučování započalo 21. září téhož roku v šesti třídách, ve kterých bylo zapsáno celkem 83 žáků. V září 1946 byl vedením gymnázia pověřen dr. Vladislav Krejčí. Za jeho vedení probíhaly různé kulturní akce či vzpomínkové slavnosti k výročí Říjnové revoluce. Na podzim téhož roku pak na škole vznikly zemědělské brigády.⁹³

V březnu 1948 se na škole mění vedení a správou ústavu je pověřen profesor Hubert Tichý. Dne 22. 4. 1948 byla uzákoněna jednotná škola, na které v červnu téhož roku proběhly poprvé v historii Krnova české ústní maturitní zkoušky. Maturitu složilo osm studentů z osmé třídy. Na škole byly zakládány také nové kroužky, zejména pak technické a textilní.

V letech 1949 až 1953 byla na základě právní úpravy přeměněna osmiletá gymnázia na čtyřletá a označení „gymnázium“ bylo určeno pouze pro pátou až osmou třídu, tedy kvintu až oktávu. V roce 1953 vstoupil v platnost nový školský zákon, který vytvořil jednotnou školu. To znamenalo, že povinná školní docházka byla stanovena na osm let a z gymnázia se stala jedenáctiletá střední škola. První až pátý ročník byl označován jako I. stupeň, šestý až osmý ročník byl II. stupněm a devátý až jedenáctý ročník byl označen jako III. stupeň. V září roku 1953 byla taktéž otevřena třída střední školy pro pracující, kam se přihlásilo celkem jedenáct uchazečů v poměru osm mužů a tři ženy.

Vývoj krnovského gymnázia byl zcela ovlivňován politickým děním především v padesátých letech minulého století. Podřizoval se mu výběr a hodnocení učitelského sboru, kdy se projevovala snaha nahradit náboženství v životě žáků ale i jejich rodičů. V souvislosti s politickou situací se zaváděly také různé mimoškolní činnosti, jako například pořádání kulturních pátků, slavností Dědy Mráze, nácivku sestav pro okresní spartakiádu či zakládání mičurinských políček na školní zahradě. Do výuky na krnovském gymnáziu byla zavedena

⁹² *Almanach ke 120. výročí založení vyšší reálky a 50. výročí českého gymnázia v Krnově.* Krnov: Nord Service, 1995, s. 34-40

⁹³ *Almanach ke 120. výročí založení vyšší reálky a 50. výročí českého gymnázia v Krnově.* Krnov: Nord Service, 1995, s. 40-62

také výrobní praxe. Nejprve se jednalo o ruční práce, zemědělské a strojírenské cvičení, ovšem ve školním roce 1959 až 1960 se výrobní praxe stala povinným předmětem spojeným s praxí ve výrobních závodech. V tomto období studovalo na krnovském gymnáziu přibližně 850 žáků.⁹⁴

V šedesátých letech bylo v budově krnovského gymnázia zřízeno 25 tříd, jednalo se o 5 tříd národní školy, 12 tříd druhého stupně, 5 tříd třetího stupně a 3 třídy střední školy pro pracující. Objevovaly se snahy o úplné osamostatnění krnovského gymnázia, ale ty se u nadřízených orgánů neseťkaly s pochopením. Střední škola se tak začala rozrůstat a ke dvěma paralelním třídám se přidala ještě třetí. Třídy byly rozděleny na větev humanitní a větev přírodovědnou. Od 1. září 1968 byl v Krnově vedle střední všeobecné vzdělávací školy otevřen také první ročník čtyřletého gymnázia.

I v sedmdesátých letech se promítla politická situace do chodu gymnázia, byla navázána družba se sovětskými vojáky, probíhaly pohovory s bezpartijními členy profesorského sboru či se množily zákazy studia na vysokých školách. V tomto období zaměřilo vedení gymnázia aktivitu na zviditelňování školy nejen v rámci města ale i okresu. V červnu 1971 byla vybudována jazyková laboratoř, v listopadu 1973 byly zahájeny práce na výstavbě tělocvičny a v prosinci 1975 byla zahájena generální oprava budovy gymnázia a to za plného provozu školy. Oprava zahrnovala nejen novou fasádu, ale i modernizaci vnitřních prostor. V sedmdesátých a osmdesátých letech docházelo také k navyšování počtu žáků, kdy v roce 1971 bylo na škole 327 žáků, naproti tomu ve školním roce 1981 až 1982 navštěvovalo gymnázium již 480 žáků. Od školního roku 1980/1981 byl do výuky zaveden také předmět základy výroby a odborné přípravy, kdy si žáci mohli vybrat ze studia strojírenství, elektrotechniky, stavebnictví, technické chemie, ekonomiky, zemědělství či programování. Součástí tohoto předmětu byla dvoutýdenní provozní praxe.⁹⁵

Po listopadové revoluci roku 1989 byl zrušen nábor na vojenské školy a branný kurz ve třetím ročníku a nahradil jej turistický kurz. Novým ředitelem školy byl v tajné volbě zvolen Bedřich Rutar. Změna vedení se projevila i změnou ve vyučovaných předmětech. Tou nejvýraznější byla možnost zvolit si druhý západní jazyk namísto ruštiny. Nové vedení se také zaměřilo na zajištění dobrých podmínek pro práci jak žáků, tak i učitelů. Škola byla připojena na městský parovod, čímž se vyřešily vleklé problémy s chladem ve škole a v budově školy byl zřízen také bufet či fitcentrum ve sklepních prostorách školy. Současně

⁹⁴ <http://www.gymnasiumkrnov.cz/history.html> (25. 5. 2013)

⁹⁵ *Almanach ke 120. výročí založení vyšší reálky a 50. výročí českého gymnázia v Krnově*. Krnov: Nord Service, 1995, s. 62-69

docházelo k modernizaci učeben. Vedení vyšlo také vstříc požadavkům studentů v oblasti specializace a výběru z širší nabídky předmětů. Byl tak vypracován rozsáhlý komplex volitelných předmětů, kdy si žáci druhého ročníku mohli volit dva dvouhodinové povinně volitelné předměty, žáci třetí ročníku dva čtyřhodinové volitelné předměty a dva dvouhodinové.

Po prolomení železné opony v roce 1989 se gymnáziu podařilo navázat spolupráci s Mezinárodním vzdělávacím střediskem pro mládež pod názvem „Sonnenberg“, jehož vedení poskytlo řadu studijních pobytů v Německu. V roce 1999 se žáci krnovského gymnázia zúčastnili mezinárodního semináře mladých redaktorů v Marienbegu. Výsledkem tohoto setkání bylo společné zpracování časopisu pod názvem „Budujeme Evropu“. Gymnázium dále spolupracuje s německým gymnáziem ve Friedbergu. Spolupráce krnovského gymnázia především s německými gymnázii probíhá i v současnosti.⁹⁶

⁹⁶ *Almanach k 60. výročí českého gymnázia v Krnově*. Krnov: Retis, 2005, s. 72-73

Praktická část

6 Projektová výuka

Projektová výuka se zrodila na přelomu 19. a 20. století v USA. Za zakladatele je považován pragmatický pedagog John Dewey. Tuto metodu nerealizoval v praxi, pouze poskytl teoretický základ.

Hlavním bodem projektové výuky je propojenost poznatků z různých oblastí, se kterými žáci přicházejí v reálném životě do styku. Žáci se tímto naučí diskutovat, argumentovat, řešit problémy a zpracovávat informace. Tato metoda musí obsahovat:

- jeden problém – jeden cíl,
- čas a dobu trvání,
- postup,
- propojenost s reálným životem a praxí,
- učitel = průvodce, poradce,
- téma musí motivovat,
- vhodné metody.

Mezi pozitiva projektové výuky patří:

- propojenost znalostí odlišných předmětů,
- aktivizace smyslového vnímání s prožitky žáků,
- individualizace,
- motivace a celková aktivizace,
- utváření pracovních a studijních návyků,
- práce v týmech a skupinách.⁹⁷

Projektové vyučování se skládá z několika druhů:

- podle navrhovatele
 - spontánní – nápad od žáků,
 - umělé – nápad od učitele nebo na zadání např. soutěže,
 - kombinované – společný nápad od žáků a učitelů,
- podle místa
 - školní,
 - domácí,

⁹⁷ <http://www.projektovavyuka.cz/AboutProjects.aspx?menuTop=1> (5. 6. 2013)

- kombinovaný,
- podle počtu žáků
 - samostatný,
 - skupinový,
 - třídní,
 - celoškolní,
- podle času
 - dlouhodobý,
 - krátkodobý,
- podle předmětu
 - jednopředmětový,
 - mezipředmětový.⁹⁸

⁹⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Projektov%C3%A9_vyu%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD (5. 6. 2013)

6.1 Návrh na realizaci projektu

Projektové vyučování

Název: Historie naší školy v dějinných souvislostech města Krnova

Anotace: Historie školy a města Krnova se na základních školách vyučuje pouze okrajově nebo vůbec. Tento projekt by mohl být realizován na konci školního roku, ale také při výročí školy. Žáci získají nové poznatky o městě Krnově i o své škole.

Forma realizace: vícedenní projekt pro žáky 8. a 9. ročníků základní školy

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní
- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální

Očekávaný výstup:

- žák přiřadí své poznatky do myšlenkové mapy
- žák vysvětlí cizí pojmy
- žák se dokáže svými vlastními slovy hovořit o tématu
- žák diskutuje o tématu
- žák navrhuje skupinovou práci
- žák prokáže své dovednosti
- žák analyzuje své dosavadní poznatky
- žák vyvodí obecné závěry
- žák obhájí svou prezentaci
- žák podpoří své spolužáky
- žák zhodnotí průběh celého projektu

Mezioborové přesahy a vazby: Český jazyk a literatura, Matematika, Informatika, Dějepis, Občanská výchova, Zeměpis, Výtvarná výchova, Pracovní činnosti,

Průřezová témata: Základní vzdělání II. stupeň- Výchova k občanství – Člověk ve společnosti- učivo: naše škola, naše obec

6.2 Popis projektu

Motivace

Postupy, metody	Cíle	Mezioborové vazby
Volné psaní	Po stanovenou dobu písemně zaznamenává všechny své poznatky a myšlenky, které ho napadají, když se řekne Naše škola v Krnově.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova
Brainstorming ve skupině	Uvádí a zapisuje své názory na téma naše škola ve městě Krnov	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova
Čtení	Seznámení se s knihami V. Bluchy Město mezi dvěma řekami a kronikou popřípadě almanachem školy.	Český jazyk

Mapování možností, třídění návrhů

Postupy, metody	Cíle	Mezioborové vazby
Beseda s historikem města a pamětníky školy	Seznámení se s historickými daty a vzpomínkami pamětníků.	Dějepis Občanská nauka
Film	Šumný Krnov	Dějepis Občanská nauka
Práce s informačním materiálem	Studuje texty. Navštíví knihovnu a vyhledá knihy o městě Krnovu a škole. Čte a zpracovává informační zdroje z internetu. Pracuje s daty.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova Matematika Informatika
Insert	Studuje texty a zaznamenává do textu své poznámky – různými způsoby označuje informace, které zná či nikoliv.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova Matematika Informatika Výtvarná výchova
Myšlenková mapa	Spolupracuje na tvorbě myšlenkové mapy na dané téma – naše škola a město Krnov	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova Matematika Výtvarná výchova
Skupinová práce	Pracuje s informacemi, zapojuje se do diskuze, objasňuje své názory a postoje. Studuje informační texty, vybírá důležité údaje, posuzuje jejich použitelnost a významnost.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova Matematika Informatika Výtvarná výchova

Dramatizace	Žáci zachytí formou hraní v roli důležité momenty naší školy.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova
Časová přímka	Zhotoví časovou přímku, zaznamená do ní jednotlivé období naší školy.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova Matematika Informatika Výtvarná výchova

Řešení

Postupy, metody	Cíle	Mezioborové vazby
Diskuze	Navrhne pracovní postup a pravidla pro vytváření skupinového úkolu.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova Matematika Informatika Výtvarná výchova
Dohoda	Vyjadřuje své názory na konečnou podobu skupinové práce, přijímá názory členů skupiny, vytváří přehled o tématu.	Český jazyk a literatura

Prezentace výsledků práce, kompletní produktu

Prezentace výsledku skupinové práce	Informuje spolužáky o výsledcích svého týmu – seznámí spolužáky. Prezentace vytvořená na počítači na dané téma.	Český jazyk a literatura
Výstava	Zorganizuje výstavu z fotografií minulosti školy	Český jazyk a literatura Informatika Výtvarná výchova
Přednáška	Uskuteční jednoduchou přednášku pro spolužáky z jiných tříd – promítá prezentaci, dramatická ukázka.	Český jazyk a literatura Dějepis Občanská výchova Matematika Informatika Výtvarná výchova

Reflexe

Postupy, metody	Cíle	Mezioborové vazby
Komunitní kruh	Zhodnocení výsledků i průběh projektu.	Občanská výchova
Hodnoticí list	Ocení přínos osobní i ostatních spolužáků.	Občanská výchova

Závěr

Už na základní škole se v dějepise žáci seznamují nejen se světovými dějinami, ale i s těmi českými. Ovšem o historii svého rodného města či školy většinou nemají ucelené informace, ale mnohem častěji nemají spíše vůbec žádné informace. Myslím si, že každý z nás by měl mít alespoň základní povědomí o městě, ve kterém žije, proto cílem této diplomové práce bylo shrnutí všech základních dostupných informací o městě Krnovu, týkajících se jak jeho historie, tak jeho základního a středního školství, které se staly podkladem pro návrh projektu.

Návrh projektu zpracovaný v této diplomové práci převedený do praxe by měl být určen nejen pro pedagogy působící na základních školách na druhém stupni, kteří by jej mohli zahrnout do své výuky v předmětech jako je výchova k občanství nebo dějepis, ale i pro samotné žáky, kteří by se tak dozvěděli zajímavé informace o svém městě, které by byly zpestřením jinak běžné výuky. Tento projekt zaměřený na historii města Krnova by měl být určen i pro žáky středních škol, zejména pak střední pedagogické školy v Krnově, avšak měl by být doplněný o historii školství v Krnově.

Pevně věřím, že mnou navrhovaný projekt bude nejen přínosem pro pedagogy vyučující na krnovských školách, ale hlavně pro samotné žáky, pro které by se tak výuka výchovy v občanství či dějepisu mohla stát mnohem zajímavější a přitažlivější.

Seznam použité literatury a zdrojů

- BAKALA, J., a kol. *Slezsko*. Opava: Matice slezská, 1992, 288 s.
- BALLA, J. *Krnov – v podhůří Jeseníků*. Krnov: Advertis, 2008, 148 s., ISBN 978-80-900907-0-5.
- BLUCHA, V. *Město mezi dvěma řekami: čtení o pozoruhodné historii města zvaného Kyrnow, Jegerdorf, Carnovia, Jägerndorf, Karniów, Krnov*. Krnov: Město Krnov, 2007, 173 s., ISBN 80-239-5542-X.
- BOUBÍN, J. *Petr Chelčický, myslitel a reformátor*. Praha: Vyšehrad, 2005, 193 s., ISBN 80-7021-654-9.
- ČAPKA, F. *Dějiny koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, 815 s., ISBN 80-85983-51-6.
- ČAPKA, F. *Slovník českých a světových dějin*. Brno: Cerm, 1998, 431 s., ISBN 80-7204-081-2.
- ČECHURA, J. *České země v letech 1310- 1378 Lucemburkové na českém truně I*. Praha: Libri, 1999, 287 s., ISBN 80-85983-73-7.
- ČECHURA, J. *České země v letech 1378-1437 Lucemburkové na českém truně II*. Praha: Libri, 2000, 438 s., ISBN 80-85983-98-2.
- ČORNEJ, P., ČORNEJOVÁ, I., RADA, I., VANÍČEK, V. *Dějiny zemí koruny české I*. Praha: Paseka, 1993, 2 vyd., 316 s., ISBN 80-85192-59-4.
- HARNA, J., FIŠER, R. *Dějiny českých zemí I*. Praha: Fortuna, 1995, 296 s., ISBN 80-7168-285-3.
- JŮVA, V.: *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007, 91 s., ISBN 978-80-7315-151-5.
- KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s., ISBN 978-80-247-2429-4.
- KÁRNÍK, Z. *Malé dějiny československé (1867-1939)*. Praha: Dokořán, 2008, 502 s., ISBN 978-80-7363-146-8.
- KOŠŮTEK, M., a kol.: *Z historie základního školství v okrese Bruntál*. Krnov: Moravské tiskárny, 1990, 52 s.
- MICHL-BERNARD, A. *Krnov v proměnách*. Třebíč: Akcent, 2010, 158 s., ISBN 978-80-7268-720-6.

OLIVOVÁ, V. *Dějiny nové doby 1848- 2008*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2008, 240 s., ISBN 978- 80- 87156- 16- 2.

PÁNEK, J., TŮMA, O., a kol. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008, 487 s., ISBN 978- 80- 246- 1544- 8.

PLENIER, R., a kol. *Pravěké dějiny Čech*. Praha: Academia, 1978, 872 s.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2006, 271 s., 2 vyd., ISBN 80-7178-944-5.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007, 160 s., ISBN 978-80-247-1733-3.

ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M.: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004, 100 s., ISBN 80-7184-797-6.

VALENTA, M., MICHALÍK, J., LEČBYCH, M. a kol.: *Mentální postižení v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-80-247-3826-1.

VEBER, V. *Dějiny sjednocené Evropy od antických počátků do současnosti*. Praha: Lidové noviny, 2009, 2 vyd., 811 s., ISBN 978-80-7106-570-8.

VENCÁLEK, J. *Okres Bruntál*. Bruntál: Okresní úřad, 1998, 101 s., ISBN 80-238-2542-9.

KRONIKY

Kronika Mateřské školy a Základní školy Slezské Diakonie za rok 2009, SPC 54 Krnov.

ALMANACHY

Základní škola Krnov, Janáčkovo náměstí, 50let, 1961-2011. Krnov: Retis Group, 2011, s. 293.

Dvacet let pedagogické školy v Krnově. Krnov: Moravské tiskařské závody, 1971, s. 35.

Almanach ke 120. výročí založení vyšší reálky a 50. výročí českého gymnázia v Krnově. Krnov: Nord Service, 1995, s. 213.

Almanach k 60. výročí českého gymnázia v Krnově. Krnov: Retis, 2005, s. 266.

INTERNETOVÉ ZDROJE

http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD (25. 5. 2013)

http://skolakrnov.cz/O_nas_files/VZ-10-11-.pdf (25. 5. 2013)

<http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb> (25. 5. 2013)

<http://www.slezskadiakonie.cz/o-slezske-diakonii> (25. 5. 2013)

<http://www.spgs-szs.cz/O-Skole/Historie.aspx> (25. 5. 2013)

http://zs5krnov.cz/skola/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=61&Itemid=74 (25. 5. 2013)

<http://www.infokrnov.cz/cs/krnov> (25. 5. 2013)

http://www.mistopisy.cz/historie_krnov_5767.html (25. 5. 2013)

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Krnov> (25. 5. 2013)

<http://www.gymnasiumkrnov.cz/history.html> (25. 5. 2013)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Chel%C4%8Dck%C3%BD (26. 5. 2013)

<http://www.msmt.cz/search.php?action=results&query=B%C3%ADl%C3%A1+kniha&x=0&y=0> (28. 5. 2013)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Projektov%C3%A9_vyu%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD (5. 6. 2013)

<http://www.projektovavyuka.cz/AboutProjects.aspx?menuTop=1> (5. 6. 2013)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Nela Wasserbauerová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Historie základního a středního školství v dějinných souvislostech města Krnova
Název v angličtině:	History of elementary and secondary education in the historical context of Krnova
Anotace práce:	Práce se zabývá historií města Krnova a jejím základním a středním školstvím. Zaměřuje se na historii pedagogiky. Popisuje vybrané základní a střední školy v Krnově.
Klíčová slova:	Historie města Krnova, pedagogika, školství, projektové vyučování, projekt.
Anotace v angličtině:	The work deals with the history of Krnova and its primary and secondary schools. It focuses on the history of pedagogy. Describes the selected primary and secondary schools in the entrance door.
Klíčová slova v angličtině:	History of Krnova, pedagogy, education, project-based learning, project.
Přílohy vázané v práci:	-----
Rozsah práce:	61 stran
Jazyk práce:	Český